

EESTI KAITSEVÄGI

ÕPPEKOMPLEKT

AJATEENISTUSE ELLUJÄÄMISKEEL

TÖÖRAAMAT JA KUULAMISTEKSTID

Õpetajaraamat

Helena Metslang
Lea Kreinin

Helena Metslang (PhD), Lea Kreinin (PhD)
Ajateenistuse ellujäämiskeel. Õpetajaraamat

Koostaja ja toimetaja: kpt Anu Loss
Keeletoimetaja: Kristina Lepist
Küljendaja: Roland Jaagomann
Väljaandja: Kaitseväge Akadeemia, õppevara grupp
Tellija: Eesti Kaitseväge, 2025

SISUKORD

Sissejuhatus	5
1. peatükk. Kaitsevägi ja keda siit leida võib	9
1.1. Saame tuttavaks!	9
1.2. Kaitseväelinnak	10
1.3. Auastmed ja pöördumised	11
1.4. Kaitseväge struktuur	12
1.5. Tee ettekanne!	14
Lisaülesanded	14
Iseseisev töö	14
2. peatükk. Mina, ajateenija	15
2.1. Mida sõdur teeb?	15
2.2. Ajateenija motivatsioon	18
2.3. Milline on hea sõdur?	18
Kordamine	19
Iseseisev töö	20
3. peatükk. Söök ja varustus	21
3.1. Söök ajateenistuses	21
3.2. Sõdurivarustus	21
3.3. Sõduri riidevarustus	21
3.4. Varustuselemendid	22
3.5. Isikukaitsevahendid	22
3.6. Kuidas me kanname varustust?	22
3.7. Probleemid varustusega ja seletuskirjad	24
Kordamine	27
Lisaülesanded	30
Iseseisev töö	32
4. peatükk. Mida me sel nädalal teeme?	33
4.1. Ajateenistuse kogemus	33
4.2. Päevakava	33
4.3. Nädalakava	34
4.4. Taotlused	34
Lisaülesanne	36
Iseseisev töö	36
5. peatükk. Mida me ajateenistuses õpime?	37
5.1. Õpin eesti keelt	37
5.2. Õppekava ja väljaõpe	38
5.3. Tunniplaan	41
5.4. Minu sõduritee	41
Lisaülesanded	42
Iseseisev töö	42

6. peatükk. Relvaõpe: üks huvitav laskepäev	43
6.1. Huvitava laskepäeva lugu	43
6.2. Õppuse päevakava	46
6.3. Laskepäeva kogemus	47
Kordamine	47
Iseseisev töö	47
7. peatükk. Relvaõpe: kasuta relva ohutult!	49
7.1. Relvaohutus	49
Kordamine	52
Iseseisev töö	52
8. peatükk. Maastik, ilm ja nähtavus	53
8.1. Ilmakaared	53
8.2. Orienteerume maastikul	53
8.3. Halb nähtavus	54
8.4. Ilm ja sõduri ohud	54
Lisaülesanded	55
Kordamine	56
Iseseisev töö	57
9. peatükk. Metsalaager ja rännak	59
9.1. Lähme laagrisse	59
9.2. Ülesanded metsas	61
9.3. Käemärgid	61
9.4. Sõduri tööriistad	61
9.5. Peame sidet!	62
Kordamine	65
Iseseisev töö	69
10. peatükk. Relvaõpe: lähme laskma!	71
10.1. Valmistume relvatunniks!	71
10.2. Teeme relva korda!	71
Kordamine	72
Iseseisev töö	73
11. peatükk. Keha ja tervis. Esmaabi	77
11.1. Õnnetused ja esmaabi	77
11.2. Keha ja asendid	78
11.3. Esmaabi ABC	78
Kordamine	79
Iseseisev töö	80
12. peatükk. Teist Eestit ei ole. Kaitseme Eestit!	81
12.1. Mida ma tahan kaitsta?	81
12.2. Euroopa ja maailm muutuvad: ohud ja vastutus	82
12.3. Kuidas me Eestit hoiame?	83

SISSEJUHATUS

Hea kaitseväe eesti keele õpetaja!

Aitäh, et õpetate kaitseväes! Teie töö loob õppijatele kindlama aluse ajateenistuses toimetulekuks ja riigikaitseesse panustamiseks. Õpetajana astute keskkonda, mis pakub ühtaegu harjumuspärasest erinevat fookust ja põnevaid võimalusi. Siin põimuvad keeleõpe ning õppijate suhtlusvajadus kindlas olukorras: kaitseväelinnaku päevakava, korralduste järgimine, varustuse kasutamine ja toimetulek maastikul. Keeleoskus on ajateenistuses igapäevase toimetuleku osa, kus tuleb tunda nii üldkeele kui ka militaarsõnavara.

Sõjaväeline kontekst tähendab, et õpetamine võib olla pisut keerukam: tuleb arvestada õppijate väga erineva keeletasemega, ajakava piirangutega ja vajadusega siduda keeleõpe igapäevase tegevusega. Keeleõppes kasutatakse sõjaväelisi väljendeid ja olukordi. Õpetaja ei pea olema valdkonna spetsialist – ta saab toetuda õppijate juba olemasolevatele teadmistele –, kuid võiks ka ise olla valmis õppima natuke uusi sõnu ja väljendeid.

Mis on „Ajateenistuse ellujäämiskeel“ õppekomplektis?

Õppekomplekt „Ajateenistuse ellujäämiskeel“ on loodud selleks, et toetada ajateenistuses vajaliku keeleoskuse omandamist. Õppevahend tugineb kaitseväe ainekava „Ajateenistuse eesti keel, eel-B1“ esimesele moodulile „Ajateenistuse ellujäämiskeel“ ning on mõeldud neile ajateenijatele, kelle eesti keele oskus on alla B1-taseme.

Õppekomplekti kuuluvad:

- tööraamat,
- helifailid (ajateenistuse tunnisalvestiste põhjal lihtsustatud ja kõneroboti sisse loetud tekstid ning vähemal määral ka autentset kuulamismaterjalid) ja
- õpetajaraamat, kust leiab juhised ja soovitusi õppekomplekti kasutamiseks.

Õppekomplekti materjal sisaldab elulisi helifaile, tekste, dialooge, rollikaarte ja palju muud kasulikku. Õpetaja ülesanne on kujundada oma rühmale sobiv õpitee. Komplekti kasutav õpetaja saab õppetöö käigus otsustada, milline on sobiv teemade järjestus ning milline teema vajab vähem ja milline rohkem tähelepanu.

Õppekomplekti ülesehitus

Tööraamat on jagatud 12 eri pikkusega õppetükiks, millest igaüks keskendub ühele olulisele teemale. Õppetüki ülesanded on loodud kommunikatiivsuse ja vajaduspõhisuse põhimõtete järgi. Materjali abil on võimalik arendada õppija keeleoskus tasemini, mis võimaldab tal ajateenistuses hakkama saada. Tööraamatu sõnavara on valitud kasutusolukordade põhjal. Õppekomplekti dialoogid on autentset või lihtsustatud tõsielulised, põhinevad ajateenistuse tunnisalvestistel, sõduri baaskursuse õppematerjalidel ja toetaval materjalil. Dialoogidele ligi pääsemiseks, tuleb skaneerida QR-koodi (näiteks nutitelefoni pildistamiskendusega).

Õppematerjali eesmärk ei ole süsteemselt korrata kõiki grammatikateemasid. Grammatikateemad tulenevad otseselt õpiku sisust, mitte keeleõppe loogikast. Materjali koostajad loodavad, et kogenud õpetajana suudate oma õppijaid toetada. Nii tugevamate kui ka nõrgemate rühmade ainekavas on esimeses moodulis „Ajateenistuse ellujäämiskeel“ oluliste grammatikateemade loetelu koos ajateenistuse keele näidetega.

Õppijale mõeldes on liitsõnad selles õppematerjalis kirjutatud sidekriipsuga – see lihtsustab lugemist ja mõistmist.

Kuidas õppekomplekti abil õpetada?

Sõjaväeline erialakeel võib olla konkreetne ja järsk, aga ka humoorikas, vahetu ja tihedalt tsiviileluga seotud. Siinne õppekomplekt keskendub olukordadele, mis aitavad tuua keeleõppesse päriselu tunnet ning loovad võimalusi õppijate kogemuste ja mõtete kaasamiseks. Õpetaja saab neid kasutada nii keelendite õpetamiseks kui ka arutelude, küsimuste ja tähenduste otsimise alustamiseks.

Kaitseväge soovil on õppekomplekti **põhirõhk suulisel suhtlusel**. Õpetaja saab kasutada **kuulamis- ja lugemistekste ning rikkalikku pildimaterjali alguspunktina**, et õppijaid samm-sammult rääkima suunata. Tööraamatu ülesanded on loodud põhimõttel, et õppijad alustavad paarides tekstide teineteisele ettelugemisest ja liiguvad sealt edasi: arutlevad koos loetu üle ning vastavad lugemisjärgsetele küsimustele, tuues sisse ka enda kogemusi ja mõtteid. Seejärel teevad paarilised suulisi kinnistamisülesandeid, korrates ja kasutades kindlaid lihtsaid väljendeid. Ühe põhitöövormina soovitamegi kasutada **paaristööd**, mida on lihtsam korraldada, aga ka rühmatööd. Õpetaja võiks kasutada mitmesuguseid fotosid ajateenistusega seotud olukordadest ning ärgitada õppijaid eri tüüpi ülesannete abil pilte kirjeldama ja võrdlema, nende üle arutlema jm. Kuulamistekste tuleks palju kordi üle kuulata. Õpetaja võiks paluda õppijatel selleks isiklikke kõrvaklappe kaasas kanda, kuigi telefonist saab vaikselt kuulata ka seda kõrva ääres hoides.

Tööraamatus on lugemistekstidega kaasas ülesanne, kus paarilised loevad tekstid teineteisele kordamööda ridahaaval ette. See aitab harjuda eestikeelseid sõnu välja ütlemata ja üksikasju märkama. Kõikvõimalikke ülesandeid võiks õppijale anda n-ö pinginaabriga koos lugemiseks ja lahendamiseks, et soodustada eestikeelset suhtlust, isegi kui see on alguses teksti mahalumemine või kitsalt piiritletud vormelite taaskasutamine. Paarilisi võiks keeletunni jooksul aeg-ajalt vahetada.

Tööraamatu ülesehitus toetab õpetajat nii ülesannete valikul kui ka suhtluskesksuse ja koostöö arendamisel. Õpitegevused on märgistatud selgete teemamärkide ja tegevust tähistavate ikoonidega, mis viitavad ülesande tüübile ja eesmärgile. Paljud ülesanded sobivad hästi arutelu algatamiseks või õppijate kogemuse sidumiseks uue sõnavaraga. Õpetaja võib sõltuvalt rühma tasemest ka mõnda teemat põgusamalt käsitleda. Samuti võib õpetaja vahetada teemade järjekorda rühma tasemest ja vajadusest lähtudes.

Et hõlbustada **sõnavara õppimist**, tuleb aidata õppijatel luua rohkesti erinevaid seoseid ning tegeleda nii palju kui võimalik varem õpitu meenutamise ja uues kontekstis kasutamisega. Õpetaja võiks ka leida seoseid militaar- ja argikeele vahel, näiteks sõna *tuli* – mida see tähendab sõjaväes, mida tsiviilelus?

Tunni töökeel on AINULT eesti keel. On oluline, et õpetaja suhtleks õppijatega ainult eesti keeles, vajadusel oma keelt lihtsustades ja sama informatsiooni korrates (samast sõnastuses) mitu korda. **Mitte mingil juhul ei tohiks õpetaja õpiku sisu vene keelde tõlkida ega venekeelseid sõnu õppijaile ette öelda. Õppijad võivad tunnis kasutada (ja peaksidki kasutama) veebisõnastikke (Sõnaveebi jms), kuid tervete tekstilõikude tõlkimine, sh tehnikavahendite abil, ei tohiks olla mingil juhul lubatud.**

Keerukamate tekstide puhul võib õpetaja kasutada eri tüüpi funktsionaalse lugemise ülesandeid, nagu näiteks valiklugemise ülesanne ja info otsimine. Enne ülesande tegemist võib õpetaja vaadata koos õppijatega üle teksti all olevad sõnad. Õppijad tõlgivad, kui vaja, kuid iga sõna ei ole vaja tõlkida. Õpetaja tuleb õppijatele meelde, et nad keskenduksid sellele osale tekstist, millest nad aru saavad, ning prooviksid aimata muu tähendust. Õpetaja võib anda õppijatele ette mõned mõistmist toetavad küsimused, millele õppijad lugedes vastust otsivad.

Mõnele ajateenijale võib õpitav materjal tunduda esmapilgul keeruline, kuigi ta on varem eesti keelt õppinud. Sellises olukorras on tähtis, et õpetaja jääks rahulikuks ja suunaks õppijat toetavalt, aga järjekindlalt eesti keelt kasutama. Enamasti on Eestis hariduse saanud õppijatel olemas õpiku mõistmiseks vajalik retseptiivne keeleoskus – see vajab vaid taasaktiveerimist. Õpetaja saab õppijaid toetada selgete ootuste ja julgustava suunamisega, ärgitades neid sõbralikult eesti keeles lugema ja suhtlema.

Õppijate iseseisev töö

Soovitame õpetajal anda igal nädalal iseseisva tööna lihtsaid ja toetatud ülesandeid, et õppijad harjutaksid eesti keelt ka väljaspool keeletunde. Harjutada saab nii kodutöid tehes (tööraamatus või telefonis) kui ka igapäevastes suhtlusolukordades. Keelekeskkond väeosas toetab seda hästi: ajateenijad puutuvad eesti keelega kokku mitmesuguste tegevuste käigus ning neil on vaja iga päev eesti keelt kasutada.

Iga õppetüki lõpus on kohustuslik iseseisev töö. Kursuse lõpetamise eelduseks on, et õppija on täitnud vähemalt 70% iseseisvatest töödest (lisaks on osalenud 70% tundidest ning sooritanud lõputesti tulemusega vähemalt 60%). Õpetaja võib soovi korral koduseid ülesandeid lisada.

1. Rõhku tuleks panna **tööraamatu helifailide** rohkele iseseisvale kuulamisele. Õpetaja võiks tundides rõhutada, et helifaile on vaja ka väljaspool tundi oma telefonis palju kordi kuulata.
2. **Kodused lisaülesanded** võiksid olla seotud ajateenijate igapäevaeluga ja suunatud eesti keele praktiseerimisele. Õpetaja peaks õppijaid julgustama eesti keeles suhtlema ja vajadusel eestlaste käest abi paluma (näiteks iseseisvate tööde tegemisel).
3. Õpetaja võiks huvilistele soovitada individuaalseks keeleõppeks ka **muid (õppe)vahendeid**: näiteks keskkondi keeletee.ee ja keeleklikk.ee, tehisaru võimalusi ja raamatut „Riigikaitse. Õpik gümnaasiumidele ja kutseõppeasutustele“, mis on veebis kättesaadav.

Õppijate mitmekesised vajadused ja keeletase

Õppekomplekt toetab eri keeletaseme ja vajadustega õpilaste diferentseeritud õpet.

- **Lisaülesanded iga õppetüki lõpus** sobivad nii iseseisvaks tööks kui ka tugevamatele õppijatele tunni jooksul tegemiseks. Sissejuhatuse lõpuosast leiab ka lisamaterjali soovitusel.
- Kuigi tööraamatus kasutatavad kuulamis- ja lugemistekstid on kõigile ühised, saab õpetaja **tekstide juurde valida erineva raskusastmega ülesandeid**, et toetada õppijaid nende tasemele ja vajadustele vastavalt.
- Õpikus on palju **paaristöö ülesandeid**, mis suunavad õppijaid koostööle. Paaristöös on võimalik kasutada tugevama ja nõrgema õppija koostööd, kus üks toetab teist ja aitab õpitavat selgitada, kui tarvis.

Edukaks keeleõppeks eelduste loomine

Kaitsevägi peab oluliseks, et õppijatele oleks loodud keeleõppeks sobivad tingimused. Kaitseväge tellimus eeldab eelkõige väikseid keelerühmi (2–12 inimest) ning sobivaid ruume ja vahendeid. Õppijate keeleoskuse arengut toetab suurel määral see, kui keeletunnid toimuvad ajal, mil õppijad on puhanud ja suudavad paremini keskenduda, näiteks hommikupoolikul. Kuigi tunniplaani otsustab üksus, võiks keeltekoos koos väeosa kontaktisikuga uurida, kas paremad tunni-ajad oleksid üksuses võimalikud, põhjendades nende vajadust soodsa mõjuga õpitulemustele.

Mida õpetajaraamat sisaldab?

Õpetaja abimaterjal järgib tööraamatu ülesehitust. Kommunikatiivsete ülesannete tegemiseks vajalikud sõna-, küsimus- ja rollikaardid on olemas ainult õpetajaraamatus. Õpetaja saab need välja printida ja tundides kasutada. Soovi ja vajaduse korral võib koostada lisaks erinevaid rolli- ja mängukaarte, sõnaseideid ja muid mängustatud aktiivõppe vahendeid.

Soovitavad materjalid

Õpetajale on abiks allikad, mis selgitavad ajateenistuses olulisi sõnu ja tegevusi ning annavad juhiseid keeruka keelekasutuse lihtsustamiseks. Õpetaja saab kursuse sisu edasi anda, kohandades üldkeele õpetusest tuntud mängu ja võtteid. Lisamaterjalidena sobivad ka YouTube'i kanalid Rms Poom ja Sõdurileht, ajakirjad Sõdur ja Kaitse Kodu ning muud seotud materjalid.

Paremalt esimene: R-20, R-20 S ja R-20 L. Automaatrelva tutvustus. Instruktorimaterjal, lk 6

Lõpetuseks

Kutsume Teid kasutama seda materjali julgelt ja uudishimulikult. Mõnikord tuleb katsetada, kohandada ja ka eksida, kuid just Teie kogemus, tähelepanelikkus ja julgus proovida on võtmed, mis aitavad õppijatel keelt päriselt kasutama hakata – just nii, nagu nad seda teenistuses vajavad.

Soovime Teile jõudu, head koostööd ja palju õpetamisrõõmu!

Autorid

1. PEATÜKK. KAITSEVÄGI JA KEDA SIIT LEIDA VÕIB

1.1. SAAME TUTTAVAKS!

Ülesanne 1. Esmatutvus

Õppijad teevad ülesande kas suuliselt või kirjalikult. Õpetaja ülesanne on ärgitada õppijaid omavahel eesti keeles rääkima. Vajaduse korral aitab õpetaja vastata raskematele küsimustele. Näiteks küsimus *Kuidas sulle meeldib õppida eesti keelt?* nõuab õppijalt keeleõppeprotsessi kirjeldamist: *Mulle meeldib eestlastega rääkida, Mulle meeldib vaadata videoid jms.*

Ülesanne 2

Õppijad liiguvad ruumis ringi ja küsitlevad kaasõppijaid. Ühelt inimeselt võib korraga küsida ainult ühe küsimuse. Õpetaja võib enne ülesande tegemist aidata õppijatel küsimusi moodustada. Näiteks: *Kus sa elad? Kui pikk sa oled? Kas sa kuulad räppi?* Kontrollimisel peaksid õppijad rääkima, mida nad kaasõppijate kohta teada said. Näiteks kust keegi pärit on või kas nad said veel midagi huvitavat teada. Tugevama rühmaga võib välja mõelda ja küsida rohkem küsimusi.

Märkus õigekirja kohta

JUHILUBA > JUHI-LUBA

Raamatus kirjutame liit-sõnu side-kriipsuga. Siis sa saad hästi aru: JUHI-LUBA. Eesti keeles on õige ilma side-kriipsuta: JUHILUBA.

Õpetaja selgitab sidekriipsu lisamise põhjust ja tuletab õppijatele meelde, et sõnastikus ei ole mõistetavus-sidekriipsu. Ta palub õppijatel otsida järgmiselt leheküljelt näiteid ja kontrollida Sõnaveebist, milline on sõnade õige kirjutamine.

Ülesanne 3

Enne ülesande tegemist võib õpetaja aidata meelde tuletada asesõnad ja nende käänded (vt asesõnade tabelit ülesande all). Ülesannet võib lasta teha paaristööna (nõrgem ja tugevam õppija paaris) ning kindlasti koos üle vaadata. Mõnesse lünka sobib mitu erinevat vastust.

Vastused:

1. Mina / ma olen sõdur.	11. Ema helistas mulle eile õhtul.
2. Kaitse-vägi kutsus mind aja-teenistusse.	12. Ta rääkis mulle uudiseid.
3. Minu / mu sõber Aleks tuli koos minuga.	13. Minu / mu väike vend ootab mind koju.
4. Alguses oli kõik mulle võõras.	14. Tal on ilma minuta igav.
5. Nüüd juba tunnen oma jao poisse.	15. Ma pean nüüd minema.
6. Nad räägivad minuga eesti keeles.	16. Minuni jõudis teade, et ülem ootab mind enda juurde.
7. Mul on hea meel, et nad saavad minust / must aru.	17. Ta oli minust kuulnud.
8. Nad küsisid minult / mult , kust ma pärit olen.	18. Ta ütles mulle, et saadab mind spordi-võistlustele.
9. Poistele meeldib minuga rääkida.	19. Ma olen hea sportlane.
10. Nad on leidnud minus uue sõbra.	20. Meie jagu usub minusse / mind .

Ülesanne 4

Õppijad loevad ülesannet 3, kasutades mõnd teist isikuvormi (näiteks: *Me oleme sõdurid. Kaitsevägi kutsus meid ajateenistusse.* jne). Ülesande võib teha paaristööna, kus paariline kontrollib ja annab tagasisidet. Seejärel võetakse mõni teine asesõna ja vahetatakse rollid. Niimoodi saavad kõik õppijad rohkem rääkida. Õpetaja liigub õppijate vahel ringi ja aitab, kui vaja. Õpetaja peab jälgima, et koos asesõna muutusega muutuks ka tegusõna pöördelõpp ja öeldistäite arv. (*Ma olen sõdur. Me oleme sõdurid.*)

Lisaülesande võib anda kodutööks või tunnis neile õppijatele, kes teistest kiiremini mõne ülesandega valmis saavad.

1.2. KAITSEVÄELINNAK

Ülesanne 5

Õppijad ühendavad (näidise järgi) koha ja selle selgituse. Kontrollitakse paarides või suuremas rühmas.

Vastused:

laske-tiir, -tiiru, -tiiru, -e	koht, kus sõdurid õpivad relvast laskmist
auditoorium, -i, -i, -eid	koht, kus toimuvad loengud
kasarmu, -, -t, -id	koht, kus sõdurid elavad
magala, -, -t, -id	koht, kus sõdurid öösel magavad
ladu, lao, ladu, ladusid	koht, kus üksus hoiab varustust
relva-ruum, -i, -i, -e	koht, kus hoitakse relvi
lipu-väljak, -u, -ut, -uid	koht, kus toimub rivistus
söökla, -, -t, -id	koht, kus sõdurid söövad
toimkonna laud, laua, lauda, laudu	laud, kus sõdur on valves
värv, -a, -at, -aid	inimesed tulevad sealt linnakusse sisse
spordi-plats, -i, -i, -e	koht, kus sõdurid teevad sporti
korrus, -e, -t, -eid	maja tasand, kuhu saab trepist või liftiga
harjutus-väli, -välja, -välja, -välju	suur territoorium, kus sõdurid õpivad relvast laskma

Ülesanded 6 ja 7

Õppijad joonistavad oma linnaku kaardi. Seejärel räägivad paarilisele, kus miski asub. Paariline ei näe kõneleja kaarti, aga peab selgituste järgi samasuguse joonistama. Kui vaja, võib õpetaja enne ülesande tegemist korrata sõnade omastava käände vormi (mille?). Paariline võib esitada toetavaid küsimusi.

Näiteks:

A: Mis su kaardil on?

B: Mu kaardil on kasarmu, sõdurikodu, värv, tiir ja ladu.

A: Kus kasarmu asub?

B: ...

Ülesanne 8

Õppijad kirjeldavad oma kasarmutuba, kasutades ülesandes 7 esitatud tagasõnu. Õpetaja võib vajaduse korral vajalikud sõnad tahvlile kirjutada.

Ülesanded 9 ja 10

Õppijad kuulavad helifaili vähemalt kaks korda ja kirjutavad sõnad joontele. Seejärel kontrollivad nad vastuseid järgmise ülesande teksti lugedes. Kui vaja, vaadatakse üle ka teksti all olevad sõnad. Õpetaja võib esitada küsimusi. Näiteks: *Kui sa leiad mingi asja, siis kuhu sa selle viid?*

1.3. AUASTMED JA PÖÖRDUMISED

Ülesanded 11 ja 12

Helifaile kuulatakse kaks korda (võib ka rohkem). Paarilised võivad oma kirjutatut võrrelda. Seejärel loevad nad kordamööda, rida rea haaval dialoogid teineteisele ette. See aitab neil harjuda eestikeelseid sõnu välja ütleva ja üksikasju märkama. Paarid kontrollivad õigeid vastuseid ülesande 12 põhjal.

Ülesanne 13. Rollikaardid

Õppijad töötavad paarides. Õpetaja jagab igale paarile välja printitud rolrikaardid (ühele paari- lisele A- ja teisele B-kaardi). Õppijad räägivad kaaslasega vastavalt oma rollikaardile. Seejärel kaardid vahetatakse mõne teise paariga. Tegevust saab korrata mitu korda. Õppijad võiksid korrektselt pöörduda ja pöördumisele vastata. Nad võiksid pöördumise järel improviseerida lühikese dialoogi, kuidas lugu edasi läheb.

PÖÖRDU! (1. peatükk, ülesanne 13)

A-kaart	B-kaart
1A. Sa oled rea-mees . Sul on vaja minna juhtkonna telki. Telgis on leitnant ja kapten.	1B. Sa oled kapten . Sa oled juht-konna telgis koos leitnandiga. Telki siseneb rea-mees.
2A. Sa oled rea-mees . Sul on vaja pöörduda noorem-leitnandi poole. Kohal on ka leitnant.	2B. Sa oled leitnant . Sinu kõrval seisab noorem-leitnant. Tuleb rea-mees, kes tahab pöörduda noorem-leitnandi poole.
3A. Sa oled seersant . Sa tuled kapteni juurde tema suulise kutse peale (kapten kutsus sind).	3B. Sa oled kapten , kes kutsus enda juurde seersandi.
4A. Sa oled noorem-seersant . Sa jääd õppe-tundi hiljaks. Tundi viib läbi kapten.	4B. Sa oled kapten ja viid läbi õppe-tundi. Noorem-seersant hilineb tundi.

Lisavõimalus

Andke pöördujale eesmärk (mis mure või ülesanne tal on?), näiteks:

- Sul on vaja küsida luba lahkuda rivist, sest tunned end halvasti.
- Sul on vaja paluda luba helistamiseks, sest su vend on haiglas.
- Sul on vaja kaptenilt infot järgmisel nädalal toimuva laagri kohta.
- Sa tahad anda teada, et relva rihm on katki.

Andke ülemale hoiak ja olukord, näiteks:

- Kapten on väga hõivatud – tal on täna mitu koosolekut.
- Leitnant tundub väsinud ja pahur.
- Nooremleitnant naeratab – tal on täna hea tuju.
- Kapten kiirustab välja – sul on aega ainult üks minut.

Andke õppijatele praktiline juhised, näiteks:

- Mõtle läbi, kuidas sa pöördud. Kas sa ütled: „Härra kapten, lubage pöörduda...” või midagi muud?
- Kuidas sa küsid, kui sul on midagi vaja?
- Mida sa teed, kui ülem katkestab sind?
- Kuidas sa käitud, kui sa pole sõduriga rahul?
- Ole viisakas!

TÄIENDATUD ROLLIKAARDID

1A. Roll: Sa oled rea-mehe. Ülesanne: Sul on vaja luba. Tahad kiiresti helistada perele. Kes on kohal: Kapten ja leitnant. Sinu eesmärk: Selgita lühidalt olukorda. Küsi viisakalt luba.	1B. Roll: Sa oled kapten ja viibid koos leitnandiga juhtkonna telgis. Lisa: Sul on kiire, valmistad ette koosolekut. Sul pole aega pikalt rääkida.
4A. Roll: Sa oled noorem-seersant ja hilined tundi. Sinu eesmärk: Palu vabandust. Seleta, miks sa hilinesid. Küsi, kas sa tohid tundi jääda.	4B. Roll: Sa oled kapten ja viid tundi läbi. Lisa: Sul on halb tuju, sest mitu inimest on hilinenud. Sa tahad, et sõdurid oleksid täpsed ja distsiplineeritud.

1.4. KAITSEVÄE STRUKTUUR

Ülesanded 14 ja 15

Õppijad uurivad tööraamatust kaitseväge struktuuri skeemi ja seejärel kirjutavad ikooni alla õige üksuse nime. Seejärel täidavad nad ülesande 15 lüngad ning võrdlevad oma vastuseid naabri omadega.

Koos õpetajaga vaadatakse ülesande all olevaid sõnu. Õpetaja ei tohi sõnu tõlkida, õppijad vaatavad vajaduse korral sõnade tähendusi Sõnaveebist või mõnest muust veebisõnastikust. Tugevam rühm võib proovida sõnu seletada eesti keeles teiste sõnadega ja/või tuua näiteid ning moodustada näitelauseid.

Vastused:

1. Kaitse-väge juhhib kaitseväge juhataja .
2. Kaitse-väge pea-staap aitab viia ellu juhataja (kelle?) otsuseid ja planeerib kaitse-väge tegevust.
3. Diviisis on kaks jalaväge -brigaadi: 1. ja 2. jalaväge-brigaad.
4. Mere-vägi kaitseb Eesti riiki merel (kus?).
5. Õhu-vägi kaitseb Eesti riiki õhus (kus?).
6. Küber -väge-juhatuse tegeleb info-tehnoloogia ja kommunikatsiooniga.
7. Toetuse väe-juhatuse toetab ja varustab kõiki teisi väe-liike.
8. Sõjaväge -politsei on rahu-ajal vahi-pataljon.
9. Luurekeskus kogub ja analüüsib informatsiooni teiste riikide kohta.
10. Kaitse-väge akadeemia on kõrg-kool, kus õpivad ohvitserid ja all-ohvitserid.

Ülesanne 16

Õppijad uurivad maaväge üksuste tabelit ja seejärel vastavad paaristööna pildi kõrval olevatele küsimustele.

Ülesanne 17

Õppijad uurivad auastmete ja auastmetunnuste tabelit (lk 17–18) ning vastavad selle põhjal küsimustele. Ülesannet võib teha kas suuliselt (paarilised küsivad teineteiselt kordamööda küsimusi) või kirjalikult või mõlemal viisil.

Ülesanne 18

Ülesannet tuleks teha suuliselt ja kirjalikult. Paarilised küsivad teineteiselt küsimusi ja vastavad.

Ülesanne 19

Õppijad täidavad tabeli kirjalikult. Vastamisel peaksid nad lähtuma oma sisetundest, sest tõenäoliselt on nad neid sõnavorme ajateenistuses olles kuulnud. Paarilised võivad teineteist aidata, vajaduse korral kontrollitakse ka Sõnaveebist. Samuti võiks õpetaja õppijatele lõpuks õiged vastused anda.

Ülesanne 20

Õpetaja soovib kontrollida vastuseid ülesandest 19 ja Sõnaveebist.

Vastused:

1. Kas sa oled juba näinud meie <u>uut ülemat</u> (KEDA? uus ülem, üksuse juht)?
2. Kes juhhib teie <u>jagu/rühma/üksust</u> (MIDA? jagu, rühm, üksus)?
3. Meie <u>jao/rühma/üksuse</u> (MILLE? jagu, rühm, üksus) ülem on Aivar Tamm.
4. Mida sa teed pärast <u>kaitseväge/ajateenistust</u> (MIDA? kaitse-vägi, aja-teenistus)?
5. Mis on <u>kaitseväge/ajateenistuse</u> (MILLE? kaitse-vägi, aja-teenistus) ülesanne?

Ülesanne 21

Õppijad uurivad auastmetunnuseid ja vestlevad. Nad kirjeldavad paguneid ning ütlevad, kellele need kuuluvad. Õpetaja juhib tähelepanu uutele väljenditele: *V-triibud, tammepärg, tärn, riigivapp*. Väljendeid tõlkida pole vaja, sest pilt räägib iseenda eest. Õpetaja võib küsida, kus neid sõnu tsiviilelus kasutatakse. Näiteks triibud võivad olla pidžaamal, T-särgil jm, pärg on see, mida tüdrukud laulupeol peas kannavad, aga pärg viiakse ka matustel hauale. Tärnid on hotellidel, et me teaksime, kui hea hotelliga on tegu. Aga milleks kasutatakse täрни kirjalikes tekstides? Uste fonolukkuudel on samuti sageli tärniga nupp jne.

Ülesanne 22

Õppijad joonistavad pagunid, seejärel vahetatakse paarilisega tööd ning antakse teineteise joonistustele tagasisidet (eesti keeles). Näiteks: *Majori pagunil ei ole neli täрни*.

1.5. TEE ETTEKANNE!

Ülesanded 23 ja 24

Kuulamisülesande 23 vastust saab kontrollida järgmise ülesande teksti lugedes. Seejärel vastavad õppijad ülesande 24 küsimustele. Nad võivad seda teha paaristööna, näiteks nii, et kumbki paariline loeb teisele terve ettekande ette.

Ülesanne 25. Täringumäng

Selles mängus võib kasutada virtuaalset täringut (nt <https://www.calculator.net/dice-roller.html>). Õppijad ei korda näitelauseid sõna-sõnalt, vaid moodustavad nende eeskujul oma laused. Tähtis on kasutada lausetes kõiki auastmete tabelis loetletud auastmeid.

LISAÜLESANDED

Ülesanded 26 ja 27

Õppijad kuulavad iga helifaili vähemalt kaks korda. Seejärel loevad nad ülesande 27 teksti ja kontrollivad selle põhjal oma vastuseid. Soovituslikult loevad paarilised kordamööda teineteisele teksti lausekaupa ette. Kui vaja, siis vaadatakse üle ka teksti all olevad sõnad. Õpetaja võib esitada küsimusi, näiteks: *Mida sa teed dušigeeliga?*

Ülesanded 28 ja 29

Õppijad räägivad oma sõnadega, miks see lugu on (või ei ole) nende arvates lõbus. Õpetaja aitab. Järgmises ülesandes võib õppija valida, kuidas sama lugu uuesti jutustada. Paariline esitab toetavaid küsimusi, seejärel jutustaja ja küsija rollid vahetuvad.

ISESEISEV TÖÖ

Ülesanne 30

Õppijad kirjutavad jutu, kasutades ette antud tagasõnu. Lisaks olemasolevatele võib kasutada teisigi tagasõnu, nagu *kohal, all, ääres, peal* jne.

NB! Kui on aega ja vajadust tagasõnu rohkem harjutada, võib mängida mängu „Õige või vale?“. Üks mängija ütleb lause, näiteks: *Ladu on söökla kõrval*. Teised peavad ütleva, kas see on õige või vale. Kui vale, siis peavad nad lauset parandama: *Ladu ei ole söökla kõrval. Ladu on staadioni kõrval*. Kes ütleb korrektse vastuse, teeb järgmise lause.

2. PEATÜKK. MINA, AJATEENIJA

2.1. MIDA SÕDUR TEEB?

Sissejuhatav ülesanne

Õppijad lõpetavad laused. Õpetaja võib aidata küsimustega, näiteks: *Kui kaua sa oled juba ajateenistuses olnud? Millal sa siia tulid? Mis on sinu väeosa nimi? Mitu inimest on sinu jaoks? Mis on su ülema nimi ja auaste?*

Ülesanded 1 ja 2

Õppijad loevad teksti läbi ja räägivad oma sõnadega, mis on kaitseväe ülesanne, kasutades sõnu ülesandest 2. Õpetaja võib paluda jutustada tekst ümber

- ainsuse või mitmuse 1. pöördes (*ma luuran ja pean sidet, me anname esmaabi*) või
- kasutades tegusõna *oskab* + *da*-tegevusnimi (*sõdur oskab võidelda*).

Nõrgemad õppijad võivad ka teksti piiluda, sest ülesanne on piisavalt raske.

Ülesanne 3

Ülesannet tehakse kirjalikult. Ülesande eesmärk on, et õppijad vastaksid küsimusele *mida teeb?*

Vastused:

A – laseb relvadest
B – annab esmaabi (pildil paneb reiele žgutti, et peatada veri enne, kui see üldse haavapiirkonda jõuab, et inimene verest tühjaks ei jookseks)
C – teeb luuret
D – peab sidet
E – aitab tsiviilelanikke
F – kasutab tehnikat

Lisaülesanne

Õpetaja palub õppijaid kirjutada ka *da*-tegevusnimega väljendid.

Näide: *laseb relvadest* -> *oskab relvadest lasta*

Õpetaja ülesanne on jälgida, et õppijad kasutaksid *da*-tegevusnime (*oskab* + *-da*). Vajaduse korral võib kiiresti üle korrata *da*-tegevusnime moodustamise (tunnused *-a*, *-da*, *-ta*).

Ülesanne 4

See on ettevalmistus ülesandele 5, milles vesteldakse piltide järgi. Ülesandes on võimalikud lausete algused ette antud: *Minu arvates ...*, *Ei saa öelda, et ...* jne. Õppijad tutvuvad vestlusväljenditega ja rühmitavad neid.

Näiteks:

Paariline 1: Minu arvates – see tähendab, et ma olen nõus.

Paariline 2: Ma arvan, et – see tähendab, et ma olen nõus.

Ülesanne 5

Õppijad võivad teha ülesannet paaristööna, et nad harjuksid eesti keeles rääkima – isegi kui esialgu öeldakse ainult lühikesi repliike ning korratakse lihtsaid väljendeid uuesti ja uuesti. Õpetaja võib aidata lauseid moodustada. Õppijad kirjeldavad pilti, kasutades ülesande all esitatud sõnu, oma arvamust selgitades ja põhjendades.

Ülesanne 6

- Kumbki paariline ütleb teisele, millised omadused on sõdurile tähtsad ja miks.
- Seejärel ütleb kumbki paariline vähemalt ühe omaduse, mis veel on oluline, aga nimekirjast puudu, ja põhjendab seda.
- Lõpuks võib (rühma- või paaristööna) järjestada vajalikud oskused tähtsuse järjekorras ning välja tuua need, mida vaja ei lähe.
- Paaride esindajad võivad klassile öelda, kas nad olid pigem ühel nõul või mille poolest nende arvamus paarilise omast erines ja miks.

Ülesanne 7

Õppijad vestlevad paarides, kasutades eelmiste ülesannete sõnavara ja lausemalle.

Ülesanne 8

Valiklugemise ülesanne – info otsimine. Enne ülesande tegemist võib koos õpetajaga vaadata üle teksti all olevad sõnad. Vajaduse korral õppijad tõlgivad, kuid eesmärk ei ole iga sõna tõlkimine. Õpetaja tuletab meelde, et õppijad võiksid keskenduda sellele osale tekstist, millest nad aru saavad, ning proovida aimata muu tähendust. Õpetaja võib anda õppijatele ette mõned mõistmist toetavad küsimused, millele õppijad lugedes vastust otsivad.

Ülesanne 9

Õppijad kirjutavad lühikese teksti, kasutades eelnevates ülesannetes õpitud väljendeid. Seejärel vahetatakse tööd, õppijad annavad üksteise tekstidele tagasisidet ja parandavad üheskoos (õpetaja abiga) vead. Õpetaja selgitab, et eelistatud on rikkaliku sõnavara ja sisuga tekst, mitte tekst, mis on lühike, aga grammatiliselt korrektne. Eesmärk on kasutada tekstis rohkesti uusi sõnu (näiteks vähemalt kuut uut sõna).

Ülesanne 10

Õppijad tutvuvad tuletistega, mis ajateenistuses sagedasti kasutust leiavad. Seejärel leiavad nad ülesandest 8 tabelis toodud sõnad ning tõmbavad neile joone alla.

Märkus. Kuigi madalamatel keeleoskustasemetel pannakse tuletamise õpetamisele vähem rõhku, on ajateenistuse keelekasutuses tuletistel väga tähtis roll. Siinses õppekomplektis on tuletusõpetuse eesmärk mõistmine, mitte tuletamine ise. Peamine on see, et ajateenija aimaks, et kui sõna lõppeb nimisõna tuletusliitega, siis see tõenäoliselt tähendab asja, nähtust, ideed vms. Ta ei peaks ekslikult järeldama, et tegu on verbiga. Õpetaja võiks aidata õppijatel näha, et niisuguste tuletiste äratundmine tuleb kasuks ka tsiviilelus eesti keelt kasutades.

Ülesanne 11

Õpetaja võib lasta õppijatel sõnad ise valida, kuid võib ka sõnad ette anda. Nõrgematele õppijatele võib anda lihtsamad sõnad.

Ülesanded 12 ja 13

Õppijad ühendavad sõnapaarid. Samu sõnu tuleb kasutada ülesandes 13.

Üks võimalik õige vastus:

1. Rännakul arendavad sõdurid vastupidavust ja oskusi .
2. Kaevame metsas kaevikut ja valmistume kaitseks vaenlase vastu.
3. Kõige parem maskeerimine on puude oksad ja lehed.
4. Esmaabi andmine on kasulik oskus ka tsiviil-elus.

Ülesanne 14

Õppijad harjutavad tuletisi, mida ajateenistuses sageli vaja läheb.

Ülesanded 15 ja 16

Õppijad arutlevad algul suuliselt, missugused oskused on neil olemas ja missuguseid oskusi peab veel õppima. Seejärel koostavad nad laused enda kohta.

Ülesandes 16 peavad õppijad võrdlema, missugused oskused on kõige kergemad ja missugused kõige raskemad. Õppijad võivad esitada teineteisele küsimusi: *Mis on sulle kõige kergem?* jne.

- Õpetaja võiks kanda hoolt, et õppijatel oleks värskelt meeles väljendid näiteks ülesannetest 1, 3, 5, 6, 8 ja/või 15, ning julgustada neid väljendeid kasutama.

Lisaülesanne

Et aidata väljendeid pähe õppida, võib õpetaja kasutada rühmatööd, kus osaleb terve klass. Ta võib paluda õppijatel korrata ka kõigi eelmiste vastajate vastuseid.

Näiteks:

Õppija 1: Kõige raskem on sõdurile sobiv käitumine.

Õppija 2: Kõige raskem on sõdurile sobiv käitumine ja lahendada erinevaid olukordi.

Õppija 3: Kõige raskem on sõdurile sobiv käitumine, lahendada erinevaid olukordi ja olla distsiplineeritud ja täpne.

Õppija 4: ...

Ülesanne 17

Tugevamas rühmas võib õpetaja juhtida tähelepanu sõnatuletusele. Õppijad leiavad veel sarnaseid sõnapaare, näiteks: *kiri – kirjutama, armastab – armastus* jne. Selle võib anda ka iseseisvaks tööks enne järgmist keeletundi.

Ülesanne 18

Sõna *ise* käänamine: *ise, enda, ennast* jne. Õpetaja tuletab vajaduse korral meelde sõna *ise* kasutamise reegleid. Võrdluseks vaadatakse lauseid, kus enesekohase asesõna asemel on tavaline isikuline asesõna (*Leitnant sõidab enda / tema autoga*).

Ülesanne 19

Õppijad valivad lünka sobiva sõna ülesandest 18 (kollane tabel).

Üks võimalik variant õigeid vastuseid:

1. Tegutse maastikul, aga ole ise kaitstud.
2. Kahel sõduril oli vaja esmaabi.
3. Lõpuks nad paluvad teistel ka ennast ja oma asju kanda.
4. Kaitse oma peret ja (ise)ennast !
5. Kui sa ajateenistuses end/ennast pingutad, siis su kaaslased märkavad seda ja toetavad sind.
6. Kui on vaja, anna esmaabi endale ja teistele sõduritele.
7. Kas sa tead oma/enda üksuse signaale?

2.2. AJATEENIJA MOTIVATSIOON

Ülesanded 20 ja 21

Õppijate häälestamiseks juhib õpetaja tähelepanu sektsiooni pealkirjale „Ajateenija motivatsioon“. Ta palub õppijatel vaadata fotot ja arvata, millest järgmine tekst rääkima hakkab. Vaadatakse ka ülesande 21 lõpus esile toodud kolme väljendite plokki. Õpetaja palub nüüd täpsemalt ennustada, millest tekstis juttu tuleb. Õppijad arutlevad paarides, mida väljendid tähendavad ning mis puhul need väljendid nende kohta kehtivad. Vajaduse korral võivad nad kasutada Sõnaveebi.

Ülesande 21 teksti kuulatakse vähemalt kaks korda. Nõrgematele õppijatele võib anda ka lihtsama kuulamisülesande, näiteks: *kirjuta militaarsõnad, mida kuuled vms*. Teksti lugedes kontrollivad õppijad ühtlasi oma eelmise ülesande vastust. Paarilised loevad kordamööda: üks on tsiviilisiku, teine vastajate rollis.

2.3. MILLINE ON HEA SÕDUR?

Ülesanne 22

Õppijad teevad ülesande kirjalikult, kasutades vajaduse korral Sõnaveebi. Õpetaja tuletab õppijatele meelde:

- 1) kuidas moodustada õiget käändevormi kesksetest ajateenistuse sõnadest – vt 1. peatükk, ülesanne 19;
- 2) et eesti keeles nõuab tegusõna mõnikord enda juurde kindlas vormis sõna või fraasi (näiteks ei saa öelda: *näen sõduri*, peab ütleva: *näen sõdurit*, aga: *leidsin kiivri*, mitte: *leidsin kiivrit*). Samuti on sellistes väljendites nagu *uhke OSKUSE ÜLE* kindel käandsõna vorm ning *uhke OSKUST ÜLE* oleks vale. Õpetaja kirjutab mõne näite tahvlile, kuid ei lasku grammatikadetailidesse. Õpetaja suunab õppijad otsima rektsioone ülesandest 15 („Psühholoogilised oskused”), andes tegusõnad ette.

Õpetaja peaks õppijaid jälgima ja püüdma välja selgitada, kas nad teevad vigu sellepärast, et nad (a) ei tea, mis vormi peasõna nõuab, või (b) nad ei oska õiget käändevormi moodustada. Ülesande väljendid on pärit õppetüki tekstidest.

Ülesanne 23

Õppijad teevad ülesande kirjalikult, et kinnistada rektsiooniseoseid.

Ülesanne 24

Rääkimisülesanne, aga selle võib soovi korral teha ka kirjalikult. Eesmärk on harjutada omadussõnade võrdlusvorme.

Ülesanne 25

Eesmärk on harjutada omadussõnade võrdlusvorme, samuti omadussõnadest tuletatud viisimäärsõnu (*pikalt*) ja nimisõnu (*pikkus*). Sõnad on valitud tööraamatu tekstidest.

Ülesanded 26 ja 27

Õppijad loevad etteantud teemad läbi ja vajaduse korral vaatavad Sõnaveebist või mujalt tundmatute sõnade tähenduse. Seejärel kirjutavad õppijad iga teema kohta kolm lauset (tugevam rühm võib kirjutada ka rohkem). Seejärel võrdlevad õppijad oma vastuseid ja vestlevad samadel teemadel. Selleks aitab õpetaja õppijatel eelnevalt meenutada suhtlusväljendeid ülesandest 4.

KORDAMINE

Ülesanne 28

Õpetaja aitab õppijatel aktiveerida omadussõnade võrdlusastmeid. Seejärel õppijad arutlevad paarides küsimuste üle ja põhjendavad oma arvamust.

Ülesanne 29. Küsimuskaardid

Õppijad saavad õpetajalt küsimuskaardi. Nad käivad klassis ringi, leiavad kaasõppija ja küsivad oma küsimuse, vastavad kaasõppija küsimusele, seejärel vahetavad kaardi ja otsivad uue paarilise. Tegevuse võib lõpetada siis, kui on näha, et enamik õppijaid on kõigile küsimustele vastanud.

1. ja 2. peatüki kordamine.

Kaitse-väe struktuur. Hea sõdur. Pikk, pikem, kõige pikem

Missugune on hea juht?	Mis on kaevik?
Mis on sinu jao-ülema nimi?	Mida oskab teha hea sõdur?
Mitu sõdurit on ühes jaos?	Kas sa oled täna jao-ülemat näinud?
Kes on sinu rühma-ülem?	Mitu jagu on teie rühmas?
Mis on kaitse-väe ülesanne?	Kes on Eesti kaitse-väe juhataja?
Kuidas peab käsitsema relva?	Mida sa teed pärast aja-teenistust?
Kas sa oled pessimist või optimist?	Mis sulle kaitse-väes meeldib?
Kes on sinu jaos kõige pikem?	Kes on sinu jaos kõige lõbusam?

Ülesanne 30

Õppijad täidavad lünkteksti kirjalikult.

Üks võimalik vastus:

1. Eile õhtul sõdurikodus rääkis Erik ühe loo, mille vanaisa talle kunagi jutustas . Vanaisa rääkis: “Meie sees võitlevad kaks hunti. Nad on vaenlased ja see on raske võitlus .”
2. Üks hunt on halb . Talle meeldib vinguda ja halvasti käituda . Ta ei viitsi teisi aidata. Teda ei huvita , mis saab – ta ei karda mingit karistust .
3. Teine hunt on igas olukorras hea ja viisakas . Ta peab inimestest lugu . Kui on vaja , siis oma sõprade nimel peab ta vastu ebamugavusele . Ta on vastupidav ja vaimselt tugev . Kõik armastavad teda.

Ülesanne 31

Õppijad loevad teksti ja annavad soovitusi Erikule ja Aleksile, näiteks: *Erik, aita Aleksit! Aleks, ära karda uusi asju!* jne. Siis arutavad õppijad paarides või väikestes rühmades, kes neist ja nende kaaslastest on optimist ja kes pessimist. Õpetaja suunab ja abistab eestikeelset vestlust.

ISESEISEV TÖÖ

Ülesanne 32

Õppija kirjutab, millised oskused ja omadused on Eesti kaitsmisel kõige tähtsamad. Õppijad võrdlevad oma vastuseid ja arutlevad paarides või kolmikutes. See ülesanne on sarnane ülesannetega 15 ja 16.

Õpetaja võiks tunnis aidata õppijatel häälestuda iseseisvaks tööks:

- aktiveerides teksti kirjutamiseks vajaliku sõnavara (vt ülesannete 15 ja 16 juhiseid siinses õpetajaraamatus);
- tuletades meelde, et see ei ole õigekirjatöö ning selgitades, et selle ülesande eesmärk on väljendada oma arvamust ja kasutada õpitud väljendeid;
- paludes juba tunnis koostada loodavale tekstile kava, põhilised teemapunktid ja esimene lause.

Lisaülesanne tugevamale grupile

Mõttele, et sa vestled kellegagi, kes ei saa aru, miks Eesti on kaitsmist väärt või mida tähendab olla hea sõdur. Selgita talle.

Õpetaja võiks ajateenijatega jagada näidisvastust:

Minu arvates on sõdurile kõige tähtsam olla distsiplineeritud. Kui ülem räägib, tuleb kuulata ja teha. Nii saame baasoskused selgeks.
Muidugi on tähtis ka hea füüsiline vorm. Näiteks rännakul mul oli raske kott, aga ma ei andnud alla. Ma ei taha, et teised peavad minu kotti kandma.
Kindlasti peab sõdur õppima kiiresti ja tegema tööd täpselt. Aga ma arvan ka, et sõdur peab olema rahulik ja julge. Ta ei pea liiga palju muretsema, et kas ta saab hakkama.
Ma pole sellega nõus , et sõdur saab töötada ükski – meeskond on väga tähtis. Ükskord ma aitasin teist sõdurit, tal läks saabas katki. Nii sai tema ka õppusel olla.
Kui inimene armastab Eestit, siis ta tahab kindlasti riiki kaitsta. Ta tahab olla hea sõdur.

3. PEATÜKK. SÖÖK JA VARUSTUS

3.1. SÖÖK AJATEENISTUSES

Ülesanne 1

Ülesande võib teha algul suuliselt ja seejärel kirjutada laused. Õpetaja võib teema sissejuhatuseks küsida ka lisaküsimusi, näiteks: *Mis sööke sa sööd kodus? Kas sa oskad süüa teha?*

Ülesanne 2

Õppijad kirjeldavad pilti minevikuvormis. Nõrgematele õppijatele võib soovitada toetuda samadele lausetele ja konstruktsioonidele nagu ülesandes 1. Lihtminevikku korratakse põhjalikumalt 5. peatükis, ülesannetes 5–9.

Märkus. Pildil kannavad ajateenijad vana sõdurivormi.

Ülesanded 3 ja 4

Pärast dialoogi kuulamist (kuulata mitu korda!) kirjutatud vastust saab kontrollida dialoogi teksti lugedes. Paarilised võiksid teksti teineteisele kordamööda ette lugeda, kehastudes tegelasteks A ja B. Seejärel vastavad paarilised piltide all olevale küsimusele. Õpetaja kutsub vabatahtlikke jagama klassiga mõnda lugu, mida nad paariliselt kuulsid.

3.2. SÕDURIVARUSTUS

Ülesanne 5

Õpetaja ergutab õppijaid mõtteid vahetama, millise teema alla varustuselemendid kuuluvad. Õppijad võivad nimetada ja ka kirja panna nii palju juba tuttavaid esemeid, kui neile pähe tuleb.

Ülesanne 6

Õppijad vestlevad paarides. Õpetaja toetab ja juhendab õppijaid. Vajaduse korral kasutavad nad Sõnaveebi vm veebisõnastikku.

Ülesanded 7 ja 8

Õppija ühendab joonega sõna ja pildi. Kui on aega, siis võib arutada, kas see ese on suur või väike, pehme või kõva, millest see ese on tehtud jne. Esemeid võib võrrelda tsiviilelust tuntud esemetega ja arutada, mis on sarnane, mis erinev. Vt ka ülesandeid 24–27 (Mida sa paned selga?).

3.3. SÕDURI RIIDEVARUSTUS

Ülesanne 9

Sõnade hulgas on selliseid, mis ei kuulu välivormi juurde. Õppijad peavad alla joonima järgmised sõnad: *püksid, müts, vormi-jakk, pool-saapad, sõrm-kindad*.

Ülesanded 10 ja 11

Õppijad kontrollivad oma vastuseid. Koos vaadatakse, kas ülesandes on tundmatuid sõnu. Õpetaja suunab õppijaid üksteiselt küsimusi küsima. Näiteks: *Kas talvevormi komplektis on sõrmkindad? Kas need on kõigis komplektides?* Ringid ülesandes 11 täidetakse rühmatööna.

Ülesanne 12

Leitud erinevused võib kirjutada piltide kõrvale. Erinevusena võib lisaks rõivastusele nimetada ka erinevat seisangut (valvel või vabalt).

3.4. VARUSTUSELEMENDID

Ülesanded 13, 14 ja 15

Ülesanded teha paaristööna. Vajaduse korral võib kasutada Sõnaveebi vm veebisõnastikku.

Ülesanne 16

Õpetaja arutleb koos õppijatega, kuidas kasutada ülesande all toodud sõnu. Õpetaja palub vastates mõelda kõigile piltidel näidatud aspektidele. Õppijad kirjutavad laused individuaalselt, seejärel vahetavad tööraamatud ja annavad üksteise kirjutatule tagasisidet.

Ülesanne 17

Õppijad aitavad üksteist, esitades küsimusi ja vastates neile. Õpetaja abistab õppijaid küsimuste esitamisel.

Ülesanne 18

Selle ülesande eesmärk on korrata sõnavara. Õppijad töötavad paarides, seejärel võrreldakse omavahel vastuseid.

Ülesanne 19

Ülesande võib teha algul paaristööna suuliselt, seejärel kirjutada laused. Õppijad võiksid kasutada käskivat kõneviisi (*Pane seljakotti ...! Võta kaasa!*) või modaaltarindeid (*Sul tuleb panna seljakotti ... Pead võtma kaasa ka ...*). Õppijad võrdlevad oma soovitusi ja pakuvad, kelle oma on kõige parem.

3.5. ISIKUKAITSEVAHENDID

Ülesanne 20

Õppijad loevad ja lõpetavad lauseid kordamööda ning kirjutavad õiged vastused. Õpetaja aitab kontrollida.

Ülesanne 21

Kõigepealt õppijad arutlevad paarides, seejärel kirjutavad vastused tööraamatusse. Õppijad võrdlevad oma vastuseid teistega.

Ülesanded 22 ja 23

Kõigepealt kuulavad õppijad dialoogi ja kirjutavad ülesandesse 22 kõik isikukaitsevahendid. Seejärel loevad koos paarilisega dialoogi ning kontrollivad oma vastuseid.

3.6. KUIDAS ME KANNAME VARUSTUST?

Ülesanne 24

Lausete koostamisel tuleb kasutada sõnu ülesannetest 7 ja 8. Vajaduse korral võib abi otsida ka Sõnaveebist vm veebisõnastikust.

Ülesanded 25 ja 26

Õppijad täidavad lüngad sobivate sõnadega. Õpetaja võib nõrgema rühmaga tuletada meelde erinevused küsisõnade *kus?* ja *kuhu?* vahel. Õppijad võivad joonistada tööraamatusse skeemi (nt kasutada nooli, kui toimub liikumine).

Ülesandes 26 peab kasutama käskivat kõneviisi. Kui on võimalust ja aega, võiks selle ka päriselus läbi teha. Üks õppija on klassi ees, tema ees on mitmesugused vahendid ja riietusesemed, teised õppijad annavad talle käsklusi: *Pane prillid ette! Pane vormijakk selga!*

Ülesanne 27

Varustuse sõnavara kordamine. Sõdur pildil kannab talvevormi jopet, kiivrit, kuulivesti, plaadikandjat, kaitseprille. Plaadikandja küljes on tal õppegranaat, salved, joogipudel, raadiosaatja.

Ülesanne 28

Enne video vaatamist vaadatakse koos üle uued sõnad. Õppijad võivad neid üksteisele selgitada, näiteks: *Udu on siis, kui kõik on valge ja sa ei näe mitte midagi. Inimene lamab, kui ta on maas pikali/horisontaalselt.* Tundmatute sõnade tähendust võib vaadata veebisõnastikust.

Ülesanded 29, 30 ja 31

Videot vaadatakse kaks korda. Ülesandes 29 kirjutavad õppijad tegevuste järjekorra. Seejärel loevad nad ülesande 30 teksti ja kontrollivad oma vastuseid.

Ülesanne 31 on raskem ning selle võib anda iseseisvaks tööks enne järgmist tundi: minna ja küsida õigeid vastuseid eestlastelt, seejärel kirjutada need ISE tööraamatusse.

Ülesanne 32. Rollikaardid

Õpetaja jagab õppijaile rollikaardid. Õppija peab moodustama lause, mis vastaks tema rollile.

Laskmise ettevalmistus

A. Sa oled uus rea-mees. Sa tuled laske-väljale. Sa ei tea, mida teha. Sa küsid instruktorilt:
„Mida ma teen kaitse-prillidega?“
„Mida ma teen kiivriga?“
„Miks on vaja lahingu-vesti?“

B. Sa oled instruktor. Õppusele tuli uus rea-mees. Sa juhendad rea-meest:
„Pane kaitse-prillid ette!“
„Pane kiiver õigesti pähe!“
„Lahingu-vesti on vaja, sest see kaitseb sind.“

A. Su kaaslane paneb kiivri lõdvalt pähe. Ta palub sinult abi. Sa lähed talle appi.

B. Su kiiver loksub peas. Sa palud kaaslaselt abi. Ta aitab sind. Sa tänad teda.

A. Sa oled rea-mees. Sa ei teinud kasarmus relva-rihma pikkust enda jaoks sobivaks. Sinu relva-rihm on liiga pikk. Instruktor aitab sind. Sa tänad teda.

B. Sa oled instruktor. Sa näed, et rea-mehe relva-rihm on liiga pikk. Sa aitad rea-meest:
„Teen sinu relva-rihma lühemaks. Kas nüüd pikkus sobib?“

Ülesanne 33

Õppijad kirjutavad piltide alla õiged väljendid.

Ülesanne 34

Enne ülesande tegemist (soovitavalt jälle paaristööna) kordab õpetaja ilmastikuga seotud sõnavara, näiteks: *Missugune ilm on esimesel pildil? Taevas on pilved. Vihma sajab.* Kui on aega, võib õppijatega arutleda, mis aitab, kui ilm on külm ja sajab lund jne.

3.7. PROBLEEMID VARUSTUSEGA JA SELETUSKIRJAD

Ülesanne 35

Õppijad ühendavad laused. Seejärel võib õpetaja suunata õppijad mõtlema sellele, mis võib veel olla kadunud, otsa lõppenud või katki, st mis puhul tavaelus saaks neid väljendeid kasutada.

Ülesanne 36

Õppijad koostavad dialoogi suuliselt. Ülesanne on ettevalmistus järgneva kuulamisesülesandeks.

Ülesanded 37, 38 ja 39

Õppijad tutvuvad väljenditega, kasutades vajaduse korral sõnastikku. Õppijad kuulavad dialoogi vähemalt kaks korda. Seejärel räägivad nad paarilisele, mida tuleb teha kadunud asjadega. Lõpuks loevad nad paarilisega kordamööda dialoogi teineteisele ette ja kontrollivad vastuseid.

Ülesanded 40–45

Kolm tõsielust pärinevat teksti käsitlevad tüüpilisi varustusprobleeme: mis varustusega juhtus, mida tuleks teha ja mis läks probleemi lahendamisel valesi. Iga teksti juures („Mul läksid prillid katki!“, „Kui midagi kaob ära, siis kandke mulle ette!“, „Kandke mulle kohe ette!“) on kuulamisaegne ülesanne. Õpetaja võiks aidata õppijatel ülesande küsimustest aru saada ning pärast kuulamist vastuseid frontaalselt kontrollida. Õppijad võiksid saada iga teksti kuulata vähemalt kaks korda. Õpetaja valib, kas õppijad vajavad kõiki kolme teksti või ainult osa neist, samuti kas teha neid tunnis või iseseisva tööna.

Ülesanne 46

Ülesanne on mõeldud sõnavara kinnistamiseks. Õppijad koostavad lauseid, mõeldes selle õppetüki teemale (kadunud ja purunenud asjad). Ülesannet võib teha ka paaristööna (nõrgem ja tugevam koos). Kui tunnis on aega, võib õpetaja pärast ülesande tegemist kirjutada need sõnad sedelitele. Sedelid pannakse lauale, kiri allpool. Õppijad tõmbavad kordamööda sedeli ja moodustavad selle sõnaga lause. Lausetest peaks kujunema seotud improjutuke.

Näiteks: Ülem **andis teada**, et meil on täna öhtul kogunemine. Aleks **pani** selle **kirja**. Aga telefon **läks katki**. Jne.

Ülesanne 47

Õpetaja jagab õppijatele rollikaardid (harjumuspäraseid paare võiks vahetada). Õppijad koostavad dialoogi, seejärel vahetatakse rollikaardid teise paariga.

Rollikaartide paar 1: „Salv on kadunud“

A-kaart. Aja-teenija

Sina oled aja-teenija.

Eile kadus sul metsas salv ära. See kukkus tühjade salvede kotist välja.

Sa ei teatanud rühma-vanemale ja ei kirjutanud seletus-kirja.

Täna küsib rühma-vanem, kus su salv on.

Sinu ülesanne:

- Räägi paarilisega, mis juhtus.
- Vasta küsimustele: millal see juhtus, kuidas see juhtus, miks sa ei teatanud?
- Lõpuks ütle: kuidas ja millal sa asja korda teed?

(Näiteks: *Ma kirjutan seletus-kirja ja lähen homme laost uut salve küsima.*)

B-kaart. Rühma-vanem

Sina oled rühma-vanem.

Sa küsid rühmalt, kas kõigil on varustus alles.

Sinu rühma aja-teenija ütleb, et tal on üks salv kadunud.

Sinu ülesanne on küsida:

- *Kas salv oli tühi või täis?*
 - *Millal see kadus?*
 - *Kuidas see juhtus?*
 - *Miks sa mulle kohe ei teatanud?*
- Ütle, et sõdur peab varustuse eest vastutama ja juhenda sõdurit:
- *Kirjuta seletus-kiri.*
 - *Mine laost uut salve küsima.*
 - *Ära jäta järgmine kord ette kandmata.*

...

Rollikaartide paar 2: „Kadunud vöö“

A-kaart. Rühma-vanem

Sa oled rühma-vanem.

Üks sõdur ei kanna oma ballistilist vööd.

Sa küsid, kus see on.

Ta ütleb, et see läks kaduma.

Ta ei kandnud ette, sest tal „läks meelest ära“.

Sinu ülesanne on küsida:

– Millal see kadus?

– Kus sa seda viimati kasutasid?

– Miks sa mulle ei öelnud?

Ütle sõdurile:

– Sina vastutad oma varustuse eest.

– Kirjuta seletus-kiri.

– Mine lattu ja küsi uus ballistiline vöö.

B-kaart. Aja-teenija

Sa oled aja-teenija.

Sul läks ballistiline vöö kaduma.

Sa arvad, et see jäi eelmisel nädalal metsa-laagrisse.

Sa ei kandnud ette, sest sul läks meelest ära (= sa unustasid).

Täna küsib rühma-vanem, kus on sinu ballistiline vöö.

Sinu ülesanne:

– Vasta ausalt, millal ja kus see kadus.

– Selgita, miks sa ei teatanud.

– Ütle, mida sa nüüd teed.

(Näiteks: Ma kirjutan seletus-kirja. Ma küsin homme laost uue vöö.)

Ülesanne 48

Õpetaja jagab õppijatele küsimuskaardid. Õppijad käivad ringi ja esitavad kaaslastele küsimusi. Pärast paarilise küsimusele vastamist vahetavad nad omavahel kaardi ning leiavad järgmise paarilise.

Küsimuskaardid

Kas sul on midagi katki läinud ? Mis?
Kas sa oled midagi ära kaotanud ? Kus?
Su salve-kott kaob ära. Mida sa teed?
Sul on midagi kadunud. Kuidas sa teatad rühma-vanemale?
Mida sa teed, kui sa ei leia oma kaitse-prille?
Mida sa teed, kui sa leiad asja, mis on kellegi teise oma?

Ülesanded 49, 50 ja 51

Seletuskirja kuulamisele, lugemisele ja oma sõnadega jutustamisele järgneb kirjutamine. Õppijad kasutavad selleks juba õpitud sõnu ja väljendeid.

KORDAMINE

Ülesanne 52

Selle ülesande eesmärk on aidata õppijatel mõista rännaku- ja lahinguvarustuse erinevusi, arutleda oma kogemuste üle ning harjutada praktilise keelekasutuse oskust väljaspool klassiruumi seotud teemadel.

Instruktsioon:

1. Alustage vestlust küsimusega:

Millal on vaja rännakuvarustust ja millal ainult lahinguvarustust?

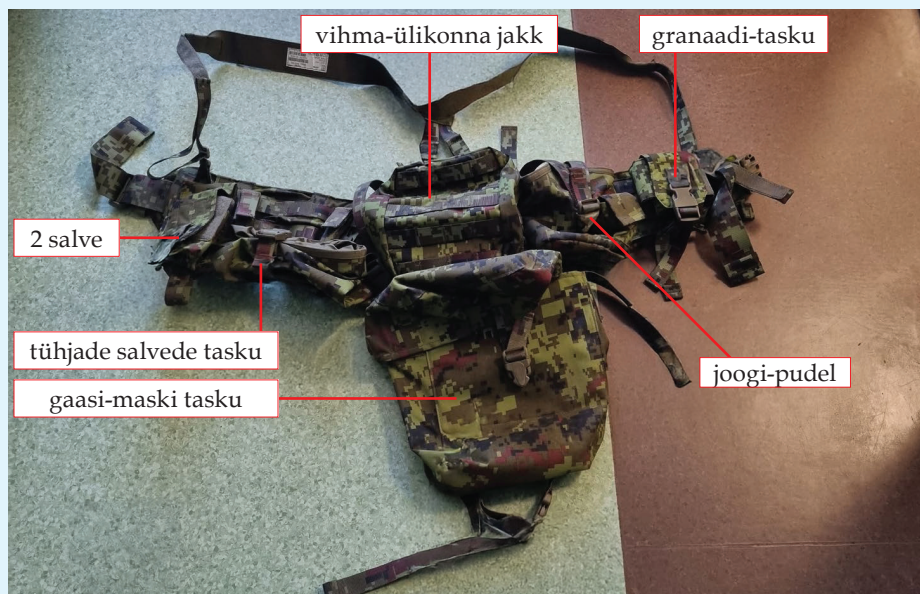
Milline varustus on sobiv lühiajalise väiksema ülesande (nt patrulli) täitmiseks?

Julgustage õppijaid vastama oma sõnadega ja tooma näiteid.

Võimalik vastus:

(Õpetaja võib küsida õppijatelt antud lahendusele tagasisidet.)

Varustus pakitakse vastavalt olukorrale ja ülema erijuhistele. Lahinguvarustuseks on ballistiline vöö, rännakuvarustuseks on seljakott. Lühiajalise ülesande täitmiseks on plaadikandja.

Ballistilise vöö pakkimine. Sõduri käsiraamat 2025, lk 48

Seljakoti osad. Sõduri käsiraamat 2025, lk 49

Seljakoti komplekteerimine. Laskuri maastikuraamat 2018, lk 102 (vt ka tööraamatu peatükk 9, ülesanded 2–4).

1. Seljakoti klapp ja rihmad

Hügieenitarbed: käte- ja jalarätik

5. Alusmati rihmad (ja klapi alumine tasku)

Viks/hari pakitud kilekotti

Õmblusvahendite komplekt

3. Seljakoti vasak küljekott

Vahetusriided (t-särk, aluspesu, sokid, sooja pesu komplekt)

7. Põhikoti alumise osa rihmad

2. Suur põhikott

24 tunni toiduratsioon

Magamiskott (vastavalt aastaajale)

Kampsun / vahetusvälivorm

Talvine välivorm, moondamisvorm (erikorraldusel)

4. Seljakoti parem küljekott

1,5 l joogivesi

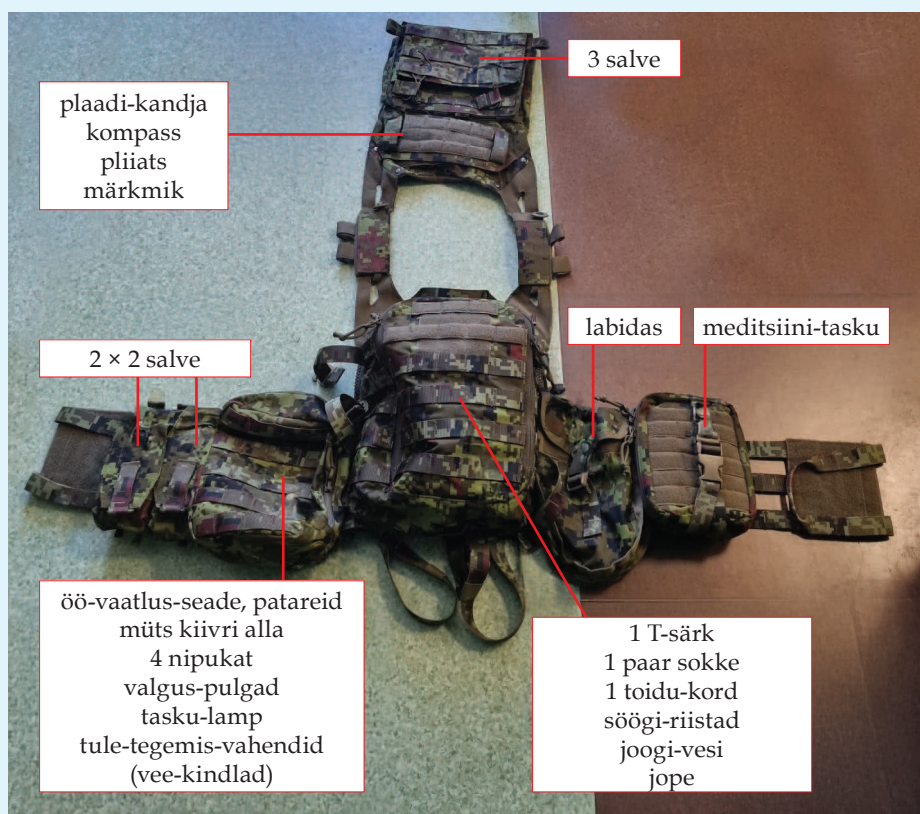
Katelok, priimus, piiritus, söögitarvikud

6. Põhikoti alumine osa

Vahetussaapad või kummikud (vastavalt korraldusele)

Kinnita magamismatt kotti **välisküljele** kinnitusrihmadega.

Labidas kinnita **seljakoti keskosa ja parema pauna vahele**.

Plaadikandja pakkimine. Sõduri käsiraamat 2025, lk 47

2. Küsige lisaselgitusi ja täpsustusi:

- Millest rännakuvarustus ja lahinguvarustus koosnevad?
- Kui pikk osa rännakust on raskema varustusega?

3. Suunake vestlust kogemuste jagamisele:

- Kas teil on varasemaid rännakukogemusi?
- Kuidas mõjutab aastaaeg rännakuvarustust?
- Kas teeksite midagi teistmoodi, kui läheksite uuesti rännakule?

4. Julgustage arutelu isikliku kogemuse põhjal:

- Mida võtsite kaasa?
- Mida jätsite järgmisel korral maha?
- Mida lisaksite?
- Kas teil oli piisavalt soe?
- Kas kott oleks saanud kergem olla?
- Kas varustus oli pakitud nii, et kõik vajalik oli kiiresti leitav?

5. Arutlege harjumuste ja oskuste üle:

- Kas teil on juba harjumus asju õigel ajal õigesse taskusse panna?
- Kui palju mõjutab kiirustamine varustuse korrashoidmist laagris ja rännakul?
- Mis on varustuse pakkimise juures kõige meeldivam ja kõige tüütum?

Lisavõimalused

- Võib korraldada väikese rühmatöö, kus õppijad koostavad **oma üksuse „targa pakkija juhendi“**.
- Võib võrrelda **rännakuvarustuse loetelu suve ja talve tingimustes**.
- Võib koostada **skeemi „ideaalne seljakott“** (joonistades, kirjutades või rääkides).
- Frontaalse küsitlemise asemel võib vestlusküsimused anda paaridele iseseisva vestluse pidamiseks.

Õppija vestlusleht

Räägi oma kogemusest!

Räägi paarilise või rühmakaaslastega.

1. Millal sul on vaja rännakuvarustust ja millal ainult lahinguvarustust?
2. Millest sinu lahinguvarustus koosneb?
3. Millal kannad plaadikandjat?
4. Kui kaua sa tavaliselt liigud raskema varustusega?
5. Sul on vaja metsas ööbida. Mida võtad rännakule kaasa?
6. Kas aastaaeg mõjutab sinu varustuse valikut? Kuidas?
7. Kas sa oled varem rännakul käinud?
8. Kuidas see läks? Mis oli lihtne ja mis raske?
9. Kas sul oli piisavalt soe ja mugav?
10. Kas sinu seljakott oli liiga raske või sobiv?
11. Kas sa võtaksid järgmine kord midagi vähem või rohkem kaasa?
12. Mida sa kindlasti enam ei võtaks?
13. Kas sul on hea süsteem, kuidas asju kotis paigutada?
14. Kas sa leiad vajalikud asjad kiiresti üles?
15. Kas sa paned asjad alati õigesse taskusse?
16. Kui palju mõjutab kiirustamine sinu varustuse korrashoidmist metsas?
17. Mis sulle varustuse pakkimise juures kõige rohkem meeldib?
18. Mis sulle selle juures kõige vähem meeldib?

Ülesanne 53

Õpetaja suunab õppijaid meenutama, mida nad ajateenistusse tulles laost said. Õppijad võrdlevad oma nimekirju ja vajaduse korral täiendavad.

Ülesanne 54

Selle ülesande võib teha rühmatöona. 3–4-liikmelised rühmad moodustada nii, et seal oleks nõrgemaid ja tugevamaid õppijaid. Arutletakse ühiselt, kuid igaüks kirjutab vastused ise oma vihikusse.

Ülesanne 55

See on mõeldud suulise ülesandena, kuid õppijad võivad kirjutada leheservale märksõnu. Õpetaja võib enne ülesande juurde asumist küsida, mis sõnu on õppijatel rääkimiseks vaja, ja siis need sõnad tahvlile kirjutada. Õpilased küsivad eesti keeles. Näiteks: *Mis on sellel sõduril peas?* Õpetaja kirjutab tahvlile sõnad *karva-müts, kiiver* jne.

Ülesanne 56

Õppijad valivad ainult ühe filmiteema ja kirjutavad sellest. Selle ülesande võib anda ka tugevamatele õppijatele lisaülesandeks.

LISAÜLESANDED

Lisaülesandeid võivad teha tugevamad õppijad kas üksi või koos.

Ülesanne 57

Seda ülesannet võib teha paaris või väikeses rühmas. Pildil on vajalik info olemas, aga tähtis on see, et õppija moodustaks korrektseid lauseid. Õpetaja võib suunata ja abistada.

Ülesanne 58

See ülesanne valmistab õppijad ette järgmiseks kuulamisülesandeks. Et õpetaja saaks aru, kas need sõnad on õppijatele arusaadavad, võib ta paluda moodustada lauseid nende sõnade ja väljenditega. Näiteks: *Suvel on palav, ma käin ringi särgiväel.*

Ülesanded 59, 60 ja 61

Helifaili kuulatakse vähemalt kaks korda. Seejärel loevad õppijad teksti ja kontrollivad oma vastuseid. Ülesanne 64 kontrollib, kas õppijad on sisust aru saanud.

Ülesanne 61

Vastused:

1. Sõdurid tohivad käia õues särgiväel.	_V_
2. Frentš on osa sõdurivormist.	_Õ_
3. Kaitseväes peab käima viisakalt riides.	_Õ_
4. Kui lähed koridori, pane särk püksi.	_Õ_

Ülesanne 62

Õppijad valivad teema ja kirjutavad dialoogi. Siin saab õpetaja lasta tugevamatel õppijatel töötada individuaalselt, nõrgemad aga jagada paaridesse. Õpetaja võib ka anda nõrgematele õppijatele lihtsama teema. Näiteks: *Miks sul frentši ei ole?*

Ülesanne 63

Õppijad töötavad individuaalselt, vajadusel koos paarilisega. Nad ühendavad paarid: milliseid asju võib liigitada mis sorti vahenditeks?

Vastused:

1) transpordi-vahend	c. auto
2) õppe-vahendid	h. õpik, pliiats ja märkmik
3) hügieeni-vahendid	a. seep ja niisked salv-rätikud
4) relva-hooldus-vahendid	j. lapp ja õli
5) imitatsiooni-vahendid	i. pauk-padrunid
6) side-vahendid	d. telefon
7) pesu-vahend	g. pesu-pulber
8) koristus-vahendid	f. mopp ja ämber
9) lennu-vahend	b. lennuk
10) isiku-kaitse-vahend	e. kaitse-prillid

Ülesanne 64

Õpetaja selgitab, et vahend on universaalne sõna, mida saab kasutada mitmesuguses kontekstis. Kui ei tea, kuidas asja nimetada, sobib sageli kasutada sõna *vahend*. Õppijad teevad ülesannet ja õpetaja aitab kontrollida.

Ülesanne 65

Tugevamad õppijad võivad seda ülesannet teha iseseisvalt ja nõrgemad koos paarilisega. Lubatud on kasutada veebisõnastikku. Õpetaja võib kinnistamiseks küsida küsimusi, näiteks: *Ütle, mis on veel sidevahend? Kas pesuvahendid kuuluvad hügieenivahendite või koristusvahendite hulka?*

Võib lasta õppijatel koostada mõisteskeemid:

transpordivahendid: auto, buss, rong, laev, jalgratas jne.

Siia hulka kuuluvad ka **lennuvahendid:** lennuk, rakett, helikopter, purilennuk jne.

ISESEISEV TÖÖ

Ülesanne 66

Õppijad kirjutavad seletuskirja vabalt valitud teemal. Õpetaja juhendab, et järgmises tunnis võiksid nad olla valmis samal teemal ülema küsimustele vastama.

4. PEATÜKK. MIDA ME SEL NÄDALAL TEEME?

4.1. AJATEENISTUSE KOGEMUS

Sissejuhatus

Õppijad teevad sissejuhatavat ülesannet kõigepealt suuliselt väikeses rühmas, seejärel kirjalikult.

Ülesanded 1 ja 2

Neid ülesandeid võib teha paaristööna. Õppijad räägivad eesti keeles, mis neile ajateenistuses meeldib ja mis on nende jaoks ebamugav. Seejärel tehakse ülesanne tööraamatus. Pärast seda võib suuremas rühmas oma vastuseid võrrelda ja arutleda, kas nimetatutest on veel midagi puudu. Puuduv kirjutada ülesandesse 2.

Ülesanded 3 ja 4

Need ülesanded juhivad tähelepanu stressile ja vaimse tervise probleemidele. Sageli on probleemidest kergem rääkida kolmandas isikus (*Mu sõber ...*). Teema nõuab õpetajalt diskreetsust ja osavat käsitlemist. Ülesannet võiks teha kolmeliikmelistes rühmades.

Ülesanne 5

Videos näidatakse uute ajateenijate saabumist väeossa. Soovitav on videot vaadata vähemalt kaks korda. Õppijad täidavad ülesande ja siis võrdlevad vastuseid kaaslase omadega.

4.2. PÄEVAKAVA

Ülesanded 6 ja 7

Vaadatakse üle sõnad. Õppijad ütlevad, mis kell mingi asi toimub. Näiteks: *Hommikune äratus on kell kuus*. Siis vaadatakse päevakava ja õppijad arutavad, mille poolest argipäev erineb nädalavahetusest. Seda võib teha ka võistluslikult: kes leiab etteantud aja jooksul kõige rohkem erinevusi.

Ülesanne 8

Õppijad otsivad päevakavast üles kõik *mine-* ja *us-*lõpulised sõnad ning moodustavad aktiivse verbiga laused. Kaitseväge keelepruugis on väga palju nominalisatsiooni (nimisõnafraasid, mille peasõnaks on tegusõnast moodustatud nimisõna, näiteks *päevauudiste vaatamine*, *õhtune loendus*, *külaliste vastuvõtt*). See ülesanne aitab õppijail näha selliste nimisõnafraaside seoseid aktiivsete tegusõnadega.

Õpetaja juhhib tähelepanu ka sellele, et täiendõpe ja vastuvõtt on sellised sõnad, mille kohta saab teha tavalise (see tähendab aktiivse verbiga) lause:

külaliste vastuvõtt – ajateenijad võtavad vastu külalisi

täiendõpe – ajateenijad õpivad midagi täiendavalt, lisaks (näiteks eesti keelt)

4.3. NÄDALAKAVA

Ülesanded 9 ja 10. Metsalaagri nädalaplaan

Õppijad kuulavad helifaili vähemalt kaks korda (kui vaja, siis ka rohkem), täidavad tabeli ja seejärel kontrollivad teksti lugedes oma vastuseid.

Ülesanne 11. Öhtune loendus

See ülesanne võimaldab korrata erinevaid verbivorme. Õpetaja peaks juhtima tähelepanu ka eitavale verbivormile (*ei tule*), kui õppijad selle kahe silma vahele jätavad.

Ülesanne 12

Õppijad kuulavad ülesande 11 teksti ja täidavad lüngad. Vastuseid kontrollitakse väikeses rühmas.

Ka selles ülesandes võib õpetaja lasta õppijatel alla joonida kõik verbivormid (nagu eelmises ülesandes). Modaaltarindid (*peavad tegema* jne) kuuluvad kokku. Kui on aega, siis võiks ka vaadata, millistes lausetes on tegusõna puudu (*ettekanne siis korrapidajale*) ning milline tegusõna sellesse lausesse sobiks.

4.4. TAOTLUSED

Ülesanded 13, 14 ja 15

Eesmärk on aidata õppijal mõista, mis on taotlus, miks ja kellele seda kirjutatakse, milline on taotluse vorm ja mis saab pärast selle esitamist edasi. Samuti luua turvaline keskkond, kus õppija ei karda eksida ega tunne end alaväärsena ametliku keelekasutuse või hierarhiaga kokku puutudes.

1. Teema avamine

Küsige klassilt: kas keegi teab, mis on taotlus?

- Kirjeldage väga lihtsalt: taotlus on ametlik kiri, kus sa palud midagi. Näiteks: *lubage linnaloale, lubage minna arsti juurde, lubage minna puhkusele, lubage mitte minna õppusele.*
- Tooge võrdlus igapäevaelust: taotlus on nagu sõnum ülemale, aga paberile kirjutatud ja ametlikum.

2. Milleks taotlust kirjutada?

Arutlege koos õppijatega:

- mida ajateenija võib taotleda (linnaluba, puhkepäev, üleviimine, arsti külastus)
- kellele ta kirjutab (ülem – tavaliselt rühmaülem või kompaniiülem)

3. Soojendus taotluse kirjutamiseks

- Õppijad loevad paarilisega läbi **ülesande 13 vasakus veerus olevad küsimused ja näidisvastused**.
- Seejärel arutavad paarilised, mida nad ise või nende rühmakaaslased on pidanud taotlema (nt linnaluba, luba isiklikuks asjaajamiseks) ning mida neil võib tulevikus vaja olla taotleda.
- Pärast arutelu kirjutab iga õppija iseseisvalt ülesande parempoolsesse veergu oma vastused. Selleks mõtlevad nad hüpoteetilisele olukorrale, kus on vaja taotleda linnaluba sõidupile minekuks.

- Lõpuks harjutavad õppijad paarisvestlust:
 - Õppija A küsib küsimusi,
 - Õppija B vastab suuliselt, ilma kirjalikule lehele vaatamata, lähtudes oma vastustest.

4. Julgustamine: mis juhtub pärast taotluse kirjutamist?

- Selgitage, et taotlus ei tähenda automaatselt vastust „jah“ või „ei“. See on viis oma soovi ametlikult esitada.
- Selgitage samm-sammult taotluse protsessi:
 - 1) kirjutad taotluse;
 - 2) annad selle oma rühmaülemale;
 - 3) tema otsustab või saadab edasi;
 - 4) sina saad suuliselt või kirjalikult vastuse.

5. Keelevahendid

Tutvustage lihtsaid väljendeid, mida on tarvis taotluse kirjutamiseks (*kirjuta tahvlile, kopeeri töölehele*):

- **Algus:** „Palun luba minna linnaloale ...“, „Palun vabastada mind õppuselt ...“ „Soovin taotleda ...“
- **Põhjendus:** „... sest mul on pere külas“, „... sest mul on arstiaeg“, „... sest soovin osaleda spordivõistlusel“.

6. Eeskuju

- Uurige koos **täidetud näidistaotlust** – üks väga lihtne ja üks natuke pikem (võib olla anonüümne pärisnäide).
- Arutage koos: mis seal sees on? mis on oluline info? kuidas see on kirjutatud?

7. Rollimäng

- Õppija on ajateenija, õpetaja või paariline on ülem.
- Õppijad kirjutavad taotluse (linnaluba, arsti külastus).
- Taotlus loetakse klassis või väikses grupis ette.
- Paariline või õpetaja annab suulise „otsuse“: „Jah, luba antud“ või „Ei, täna mitte“.

8. Lisaideed ja toetavad tegevused

- Taotluse põhilauseid saab harjutada paarides (lõigatud lauseosad sobitatakse kokku).
- Võib mängida mängu „Taotluse bingo“: kellel on kõige naljakam või usutavam põhjus linnaloaks.

Soovitused

- Ametlik kirjutamine on uus oskus. Julgustage õppijaid: eksimine on lubatud.
- Lugege mõni taotlus klassis ette ja kiitke selguse eest. Tooge välja taotlusse sobivad ametlikud sõnad ja väljendid. Grammatikale ärge tähelepanu pöörake.
- Looge õppijates arusaam, et taotlus on tööriist, mitte hirmutav dokument.

LISAÜLESANNE

Ülesanne 16

Need, kes saavad ülesande teistest varem valmis, kuulavad audioteksti vähemalt kaks korda ja täidavad samal ajal tekstis lüngad. Kui vaja, võib kasutada Sõnaveebi.

ISESEISEV TÖÖ

Ülesanne 17

Õppijad koostavad oma nädalaplaani, kasutades eelmise ülesande sõnu ja väljendeid. Vajaduse korral võib kasutada ka veebisõnastikku.

5. PEATÜKK. MIDA ME AJATEENISTUSES ÕPIME?

5.1. ÕPIN EESTI KEELT

Ülesanne 1

Õppijad kuulavad dialoogi vähemalt kaks korda ja täidavad lüngad. Seejärel vaadatakse koos õpetajaga teksti all olevaid uusi sõnu. Tugevama rühmaga võib lasta õppijail seletada tähendust eesti keeles teiste sõnadega. Seda võib teha ka rühma- või paaristööna.

Ülesanne 2

See on sissejuhatav ülesanne. Õpetaja palub õppijatel võtta paaridesse või kolmikutesse, arutleda küsimuste üle ja leida vastused. Nõrgema rühma puhul juhib õpetaja tähelepanu sellele, et siin on kolm erinevat küsisõna: *kuidas?*, *kes?* ja *kust?* ning need nõuavad vastust.

Ülesanne 3. Kaplan Jaan Nuga soovitab

Õppijad tõmbavad joone alla soovitustele, mis nende arvates on kõige kasulikumad. Õpetaja võib lasta neil soovituste nimekirja täiendada. Tugevamal rühmal võib lasta ka selgitada, miks need soovitused on kasulikud. Näiteks: *Kui sa suhtled eestlastega, siis sa saad kasutada neid sõnu, mida oled õppinud. Kui sa teed vigu, siis sa ka õpid oma vigadest. Kui sa ei saa aru, mida ülem ütleb, siis sa oled oma meestele ohtlik.*

Lugemispala all on uued sõnad. Nõrgema rühmaga võib arutada, millised sõnad on neile kõige kasulikumad. Igaüks valib 5–6 sõna ja õpib need selgeks.

Ülesanne 4

See ülesanne on mõeldud nõrgemale rühmale. Küsimustele vastamine toetab eelmise ülesande teksti mõistmist.

Ülesanded 5 ja 6. Lihtminevik

See ülesanne on mõeldud nõrgemale rühmale lihtmineviku meeldetuletamiseks. Õpetaja palub igal õppijal moodustada kaks lauset: *Mida sa eile tegid?* *Mida sa ei teinud?* Õpetaja võib teha veel teisi ülesandeid, mis aitavad lihtmineviku moodustamist meelde tuletada. Seejärel täidavad õppijad ülesande 6 tabeli.

Ülesanded 7 ja 8

Õppijad kirjutavad lünka tegusõna lihtminevikus.

Ülesanne 9. Minu naljakas päev ajateenistuses

Õppijad saavad kasutada õpitud sõnu oma loo kirjanemiseks. Õpetaja peaks õppijatele ütleva, et kui midagi naljakat pole juhtunud, siis võivad nad selle ise välja mõelda, lasta oma fantaasial lennata. Tähtis pole mitte see, kas lugu on päriselt toimunud, vaid see, et õppijad kasutaksid õpitud minevikuvorme ja kinnistaksid neid.

Ülesanne 10

Ülesannet võib teha paaristööna või väikeses rühmas. Nõrgemale rühmale võiks anda ettevalmistuseks pisut aega.

Ülesanne 11

See ülesanne aitab õppijatel paremini mõista oma keeleõppestrateegiat ja väljendada oma põhimõtteid eesti keele õppimisel. Ülesande mõte on juhtida õppijate tähelepanu sellele, et rääkimine aitab keelt omandada ning vigu ei tohi karta, need kuuluvad õppimise juurde ning aitavad nii õppijal endal kui õpetajal aru saada, mida ja kuidas on vaja veel õppida.

5.2. ÕPPEKAVA JA VÄLJAÕPE

Ülesanne 12

Õppijad leiavad SBK õppekavast viis suurt õppeainet ja kirjutavad need tööraamatusse. Seejärel kirjutavad nad välja uued sõnad. Kuna need võivad olla väga erinevad, siis on seda mõttekas teha individuaalselt. Õppijad otsivad sõnaseletusi Sõnaveebist või militaarsõnastikust. Seejärel võrreldakse omavahel väljakirjutatud sõnu ja vajadusel aidatakse üksteist.

Üsna tavaline on olukord, kus õppija väidab, et tekstis polegi ühtki tundmatut sõna. Õpetaja võib temalt tekstis leiduvaid raskemaid sõnu küsida, et veenduda selle väite õigsuses. Üldjuhul selgub siiski, et õppija kõiki sõnu ei tunne.

Ülesanne 13. Mis on mis?

Seda ülesannet on mõttekas lasta teha paaristööna, nii et koos on nõrgem ja tugevam õppija. Tundmatuid sõnu vaatavad õppijad Sõnaveebist vms.

Ülesanne 14

Vastused:

1. **Kaitstus.** Kaitseme ennast.
2. **Manööver.** Liigume sinna, kuhu on vaja. Võtame positsioonid. Võitleme lahingus.
3. **Juhtimine.** Meil on vajalik informatsioon.
4. **Tulejõud.** Tulistame relvadest.
5. **Lahingu-teenindus.** Valmistame ennast lahinguks ette.

Ülesanne 15

Õpetaja palub õppijatel paaristööna kirjutada igale plokile selgitus. (Mis on selle suure õppeaine sisu?) Paarid arutavad omavahel, mis on igal pildil. Mille järgi nad otsustasid, et just see on õige sõna, mida pildi alla kirjutada?

Vastused:

1. Manööver. Liigume sinna, kuhu on vaja. Võtame positsioonid. Võitleme lahingus.

Pilt 1 – liikuvuse tagamine
Pilt 2 – taktikaline manööver
Pilt 3 – tõkestamine
Pilt 4 – taktikaline rännak
Pilt 5 – ala hõivamine

2. Tule-jõud. Tulistame relvadest (ja valmistame relvad ette).

Pilt 1 – tanki-tõrje-relv
Pilt 2 – käsi-granaadid
Pilt 3 – automaat-relv

3. Lahingu-teenindus. Valmistame ennast lahinguks ette.

Pilt 1 – kehaline ette-valmistus
Pilt 2 – tüüp-ameti-koha varustus ja hooldus
Pilt 3 – meditsiini-toetus ja esma-abi
Pilt 4 – side-pidamine
Pilt 5 – seadus-andlus
Pilt 6 – kaardi lugemine

4. Juhtimine. Meil on vajalik informatsioon.

Pilt 1 – kaardi lugemine
Pilt 2 – seadusandlus
Pilt 3 – sidepidamine

5. Kaitstus. Kaitseme ennast.

Pilt 1 – pette-tegevus ja varjamine
Pilt 2 – KBRT-kaitse
Pilt 3 – ala julge-olek

Ülesanne 16

Õppijad loevad paaris dialooge. Nende dialoogide eesmärk on rääkida SBK õppeainetes õpitavast. Et õppijate tähelepanu dialoogide sisult mitte kõrvale juhtida, ei ole tööraamatus kohta, kus õppija saaks seostada iga dialoogi sisu konkreetse ainega. Seda võib pärast dialoogidega töötamist õppijatega arutada.

Ülesanne 17

Õppijad loevad näitelaused ette. Seejärel räägivad, mis on teistel piltidel. Nõrgem rühm võib selle ülesande teha kirjalikult. Allpool on lisasoovitused õpetajale tööks dialoogidega.

1. Kirjuta paberile ühe pildi kohta kolm küsimust ja küsi neid kaaslaselt. Vasta kaaslase küsimustele. (Kui lõpetate, vahetage küsimuslehed ja liikuge edasi teise õppija juurde. Küsige üksteiselt küsimusi, seejärel vahetage taas lehed jne.)

Näide:

- Mis olukord see on?
- Mida sõdur siin teeb?
- Mida teeksid sina selles olukorras?

2. Kirjuta kolm poolikut lauset. Palu paarilisel lause lõpetada.

Näide (esmaabi pildi kohta):

- Ma näen, et üks sõdur ...
- Teised sõdurid ...
- See on tähtis, sest ...

3. Koostage koos paarilisega lühidialoog kahe tegelasega (naljakas või praktiline). Esitage dialoog.

Näide: *Üks sõdur annab esmaabi ja teine räägib, mis juhtus.*

4. „Mis juhtus enne ja mis juhtub pärast?“

Kirjuta üks lause:

– Mida tegi sõdur enne seda?

– Mida teeb sõdur pärast seda?

5. Leia paariline. Valige pilt. Tehke pildi järgi rolli-mängu.

Näide: *Kujutle, et oled instruktor. Selgita rühmale, mida nüüd teha.*

Instruktor: „Võtke moona-kastid. Viige laske-punktide juurde ja kontrollige!“

Ülesanne 18

Õppijad teevad ülesande individuaalselt, seejärel kontrollitakse kõigepealt paarides ja siis suuremas rühmas.

Vastused:

- 1) leiab oma asukoha kaardil
- 2) valmistab relva ette
- 3) valmistab varustuse ette
- 4) veendub, et ta saab piisavalt informatsiooni
- 5) liigub õigesti:
 - a) kasutab õigeid liikumisviise rivistusel
 - b) kasutab õigeid liikumisviise, et jõuda vastase positsiooni lähedale
- 7) valib positsiooni
- 8) tõrjub rünnaku enda vastu
- 9) saab aru signaalidest (käe-märgid ja heli-signaalid)
- 10) täidab tule-juhtimis-käsklusi

Ülesanne 19

Õppija ühendab paarid ja kontrollib vastuseid koos paarilisega.

Vastused:

Tegevus (vasak veerg)		Vastus
1. Leiab oma asukoha kaardil.	F	Tunneb ilmakaari (põhi, lõuna, ida, lääts) ja loeb kaarti.
2. Valmistab relva ette.	C	Oskab relva lahti võtta ja puhastada.
3. Valmistab varustuse ette.	A	Teab, mida on vaja kaasa võtta. Paneb varustuse valmis.
4. Kasutab õigeid liikumisviise rivistusel.	E	Teab, kuidas vaikselt ja ohutult liikuda.
5. Valib positsiooni.	B	Oskab märgata ohtu. Valib ohutu koha.
6. Tõrjub rünnaku enda vastu.	H	Oskab kasutada relva. Oskab varju minna.
7. Saab aru signaalidest.	D	Tunneb käemärke ja heli-signaale.
8. Täidab tulejuhtimiskäsklusi.	G	Kuulab ülemat ja saab aru.

Ülesanded 20 ja 21. Ajateenistus õpetab ellu jääma

Õppijad kuulavad dialoogi ja kirjutavad tööraamatusse sõduoskused. Seejärel kontrollivad nad kirjutatud järgmise ülesande teksti lugedes. Õppijad võivad kontrollimiseks ka tööraamatud omavahel vahetada.

Ülesanne 22. Miks on ajateenistus hea?

Õppijad vaatavad ka 2. peatükist ülesandest 4 suhtlusväljendeid ja siinse peatüki ülesannet 19 „Mida sõdur teeb“.

5.3. TUNNIPLAAN

Ülesanne 23. Nädala tunniplaan

Õppijad märgistavad sõnad kolmel eri viisil. Seejärel selgitavad nad (paaristööna või rühmas) üksteisele nende sõnade tähendust või otsivad tähenduse veebisõnastikust. Võib ka nii teha, et õpetaja loeb sõnad ette ja õppijad näitavad kokkulepitud märguandega, kas sõna on neile tuttav või mitte (näiteks panevad käe lauale, kui teavad tähendust, ning käe pea peale, kui ei ole kindlad).

Ülesanne 24

Õppijad teevad selle ülesande paaristööna, küsides teineteiselt kordamööda küsimusi ja vastates neile.

5.4. MINU SÕDURITEE

Ülesanne 25. Sõduri riigikaitse teekond

Õpetaja juhib tähelepanu, et see on ajajoon: vasakult paremale. Iga õppija ütleb, mida ta teeb pärast ajateenistust.

Õpetajale teadmiseks: reservväelane on inimene, kes läheb pärast ajateenistust reservi (tsiviilellu tagasi), aga vajaduse korral kutsutakse tagasi kaitseväge. Tegevväelane on kutseline kaitseväelane. Kui nad on juba teatud vanuses (kui vanad?), siis on väljaõpe vabatahtlik. Mida see tähendab? Kui tuleb sõda, siis neid enam ei mobiliseerita.

Ajajoone all on vestlusküsimused. Õppijad vestlevad ühe paarilisega, kuid soovi korral võib õpetaja teha ka küsimuskaardid. Sel juhul küsivad-vastavad õppijad paarides, seejärel vahetavad küsimuskaardi ja otsivad uue paarilise. Õpetaja jälgib, et omavahel ei räägiks korraga rohkem kui kaks õppijat.

Ülesanne 26. Sõduri ajateenistuse teekond

Skeemil on näidatud erinevaid õpiteekondi kaitseväes. Õppijad arutlevad, mis on kõigile kohustuslik ning millised on valikuvõimalused. Skeemi all on taas küsimused. Nendele vastatakse samamoodi kui eelmises ülesandes.

Ülesanded 27 ja 28. Erialakursused

Õppijad kuulavad ja kirjutavad välja ametinimetused:

kuulipildur, granaadiheitur, laskur, sanitar, sihtur, pioneer, sidemees, mehaanik, kokk, ülema abi, parameedik, autojuht, sidespetsialist, mehaanik, väliköögispetsialist.

Seejärel kontrollivad õppijad koos paarilisega (lausehaaval) teksti lugedes, kas nad leidsid kõik ametinimetused üles.

Ülesanne 29. ur-liide

Selles ülesandes käsitletakse sõnatuletust. Õppijad toovad ka tsiviilelust näiteid: sõnu, millel on samad tuletusliited, näiteks *leibur*, *sidur*, *juuksur*, *pidur*, *asjur*, *möötur*, *jaotur*. Koos õpetajaga arutletakse, millised neist on vahendid (*möötur*, *jaotur*, *sidur*, *pidur*) ja millised on inimesed (*leibur*, *asjur*, *juuksur*).

Ülesanne 30

Õppijad kirjutavad eriala, kasutades eelmise ülesande sõnu.

Ülesanded 31 ja 32. Vali eriala!

Kuulamine ja küsimustele vastamine. Teksti kuulatakse vähemalt kaks või kolm korda. Seejärel kontrollivad õppijad oma vastuseid järgmise ülesande teksti lugedes. Kui on aega, siis võib veel arutleda, mida teeb parameedik, mida teevad sanitar ja laskur.

Õppijad räägivad paarides või kolmikutes. Sõnad võib kirjutada leheservale. Nõrgemale rühmale kirjutab õpetaja vajalikud sõnad tahvlile. Seda, mis sõnad on vajalikud, võib arutada koos õppijatega.

LISAÜLESANDED

Ülesanne 33. Kaitseväge Akadeemia kadett

Õppijad vaatavad videot vähemalt kaks korda. Nõrgema rühmaga võib leida vastused üheskoos, õpetaja toetab. Selle ülesande võib teha pärast ka kirjalikult.

Ülesanne 34. Eriüksused

Õppijad kirjeldavad piltidel toimuvat küsimuste toel.

Piltide uurimine võiks julgustada ajateenijaid oma sõjalisi õpinguid jätkama näiteks kaitseväge akadeemias või ka juba ajateenistuse järgmistes etappides rohkem pingutama ja edasipüüdlikum olema.

Piltidel on eriüksused, kes on saanud kõrgel tasemel väljaõppe.

Pilt 1. Sõdur sihib relvaga sõjalaevalt.

Pilt 2. Sõjaväge meditsiiniline helikopter päästemissioonil. Hädas inimest ja sõdurit, kes teda päästab, tõmmatakse trossiga helikopterisse.

Pilt 3. Neli sõdurit liiguvad kaitse-asendis mööda auto külge edasi.

Pilt 4. Snaiper sihib (näha on nägu, silm ja sihik).

ISESEISEV TÖÖ

Ülesanne 35

Iseseisev töö tunniväliseks ajaks. Õpetaja toonitab, et tuleb kasutada kõiki uusi sõnu või vähemalt enamikku nendest. Õpetaja võimaldab tunnis kavandada, mida kirja panna ja mis sõnu kasutada.

6. PEATÜKK. RELVAÕPE: ÜKS HUVITAV LASKEPÄEV

6.1. HUVITAVA LASKEPÄEVA LUGU

Ülesanne 1

Õppijad märgivad, millised sõnad on neile tuttavad ja millised on võõrad. Tundmatute sõnade tähenduse vaatavad nad Sõnaveebist. Õpetaja tuletab õppijatele meelde, et sõnastikus ei ole mõistetavus-sidekriipsu. Õpetaja võib paluda paarilistel selgitada teineteisele vaheldumisi sõnade tähendust.

Ülesanne 2. Esimene osa: meie miiniõppus

Õppijad loevad rohkete piltidega koomiksilaadset teksti paarilisega vaheldumisi ette, kaasa arvatud jutumullid piltidel. Nad tõmbavad uutele sõnadele joone alla (või kirjutavad tähenduse õppetüki algul olevate uute sõnade tulba juurde, sinna sõnu lisades). Seejärel otsitakse paaris- või rühmatööna kõigile sõnadele tähendus. Õpetaja võib julgustada üksteisele küsimusi esitama. Näiteks: *Kas sa tead, mis on miin?* jne.

Ülesanne 3. Emotsioonid

Õpetaja arutab koos kogu rühmaga, kuidas väljendavad tegelased tekstis emotsioone ja küsib õppijatelt, milliseid väljendeid nad on veel kuulnud.

Lisavõimalused

- 1) Sul on leht erinevate emotsioonide ja hüüatustega (nt „Juhhuu!“, „Kümnesse!“, „Kõva pauk!“, „Jess!“). Käi klassis ringi ja leia inimene, kes oskab seda õigesti öelda (õige tooni ja žestiga). Kui ta teeb hästi, kirjuta tema nimi ruudu sisse.
- 2) Kirjuta emotsioonid suurtele paberitele või kasuta ratast (nt „Pihtas!“, „Lataki!“, „Jess!“). Õppija peab sama sõna:
 - karjuma nagu rühmaülem;
 - sosistama nagu luurel;
 - laulma nagu ooperilaulja;
 - ütlema nagu ta oleks vihane, unine, lõbusas tujus jne.

Vestlus emotsioonide väljendamisest võib tuua kõne alla ka sobimatuid väljendeid. Et säilitada lugupidav ja õppimist toetav keskkond, võib õpetaja öelda: „Mõnikord kasutatakse ka väga tugevaid sõnu, aga meie ei hakka neid siin klassis kordama. Kui tead mõnda sellist, siis mõtle – mis võiks olla selle viisakam või neutraalsem vaste.“

Ülesanne 4. Teine osa: laskmise ettevalmistus

Paarilised jätkavad teksti lugemist. Nad võivad omavahel arutada, mida tegelased igal pildil mõtlevad või tunnevad.

Ülesanded 5 ja 6. Grammatika: -ja ja -us

Õppijad tutvuvad sõnatuletusega. Siin on kasulik tuua näiteid tsiviilelust ja otsida lisaks samade tuletusliidetega sõnu: *valgus, soojus, müüja, kinnisvaraarendaja* jne. Seejärel vastavad õppijad kirjalikult küsimustele, kasutades tuletisi. Neid küsimusi võib ka üksteiselt küsida.

Ülesanne 7. Kolmas osa: kuidas töötab miinipildujameeskond?

Õppijad loevad teineteisele kordamööda teksti ette. Paarilist võib vahetada, et õppijatel oleks huvitavam ja uus kogemus teise kaasõppijaga. Harjutusvälja plaani juures kirjeldab üks paariline teisele, mis on plaanil.

Lisavõimalused tugevamale rühmale

- 1) Paariline A loeb ühe lause ette. Paariline B kordab seda kinnise raamatuga – peast. Siis vahetus.
- 2) Loe tekst paarilisele ette, aga vali enne „meeleolu“:
 - väga rõõmus sõdur;
 - keegi, kes kardab eksida;
 - ülem, kes on väga range;
 - väsinud ajateenija.
- 3) Te teete Sõdurilehe *podcast*’i. Tehke sissejuhatus ja valige endale stuudionimed.
„Tere tulemast Sõdurilehe *podcast*’i.
Mina olen reamees Täna räägime miinipildujaõppusest ...“

Pärast koomiksi läbilugemist kirjutavad õppijad tegevused nende toimumise järjekorras.

MIINI-ÕPPUSE PROTSESS: KES MIDA TEEB?

Tule-juht **tellib tuld.**

Arvutus-keskus töötleb **andmeid.**

Saame miini-pilduja **tule-ülesande.**

Laseme **miini välja.**

Tule-juht **tellib jälle tuld** (parandatud tellimus) või saadab **mõju info.**

Õpetaja võib tegevust toetada, näidates seinale slaidi, kus tekst on esitatud lünktekstina – osa sõnu on kaetud.

Õppijad loevad kordamööda klassile ette lauseid ja püüavad ära arvata puuduva sõna.

Kui tekst on täielikult läbi loetud, võib õpetaja tegevust korrata kaks korda, iga kord suurema arvu kaetud sõnadega, et õppijad saaksid teksti sisu ja sõnavara paremini kinnistada.

Ülesanne 8. Mäng „Kes ma olen?“

Õpetaja jagab õppijatele rollikaardid (vt järgmine lehekülg). Õppijad räägivad, mida nad meeskonnas teevad. Õppijad ei ütle, kes nad on. Paariline arvab, mis roll neil on.

Näide:

A: Ma kontrollin, et moon on korras ja panen miinid relva rauda. Ma lasen ka miinid välja. Kes ma olen?

B: Sa oled laadur.

A: Õige! Nüüd on sinu kord.

Rollikaardid (6. peatükk, ülesanne 8)

Kes ma olen?

Oled laadur.	Oled sihtur.
Oled relva-kontrollija.	Oled tule-juht.
Oled õppuse läbi-viija.	Oled laskur ja abi-sihtur.

Ülesanne 9. Grammatika: lihtminevik

Tööraamat tutvustab kaht lihtminevikuvormide moodustamise strateegiat: *si*-minevik ja *i*-minevik (vastavalt näiteks: *kirjutaSin* ja *nägin*). Neid tutvustatakse ja harjutatakse tööraamatu peatükis 3 (ülesanne 2), peatükis 5 (ülesanded 5–9) ja peatükis 6 (ülesanne 9).

MINEVIK ON SEE, MIS JUBA OLI

ma	-SI/N
sa	-SI/D
ta	-S
me	-SI/ME
te	-SI/TE
nad	-SI/D

MINEVIK ON SEE, MIS JUBA OLI

ma	-I/N
sa	-I/D
ta	-I
me	-I/ME
te	-I/TE
nad	-I/D

Peatüki 6 ülesandes 9 kordavad õppijad mineviku moodustamist ja õppetüki sõnavara. Vajaduse korral vaatavad 5. peatüki ülesandeid 5 ja 6.

Vastused:

1. Räägin teile, kuidas eile meie miini-pilduja-meeskonna töö **käis**.
2. See **oli** meie harjutus-välja plaan.
3. Aga miini-pilduja relva-meeskond **ei näinud** siht-märki!
4. Kuhu ja kuidas me siis **sihtisime**?
5. Me **saime** juhised tule-juhilt!
6. Igal inimesel **oli** oma roll.
7. Miini-õppuse protsess: kes mida **tegi**?
8. Mina **olin** laadur ja **kontrollisin**, et moon on korras.
9. Ma **panin** miinid relva rauda.

10. Tule-juht **mõõtis** ja **ütles**, kuhu miinid lendasid.
11. Tal **olid** kompass, kaart, binokkel ja side-vahend.
12. Ta **tellis** ka tuld.
13. Arvutus-keskus **arvutas** ja **ütles** meie meeskonnale, kuhu peab sihtima.
14. Meie meeskonna sihtur **pani** sihiku paika ja **kontrollis** sihiku-pilti.
15. Meeskonna-juht ja relva-kontrollija **andsid** loa lasta. (Käsklus „TULD!“)
16. Mina (laadur) **lasin** miini välja.

Ülesanne 10. Viies osa: kuidas meil õppus läks?

Õppijad loevad teksti paarilisega vaheldumisi ette, kaasa arvatud jutumullide teksti. Nad tõmbavad joone alla uutele sõnadele. Seejärel otsitakse paaris- või rühmatööna kõikidele sõnadele tähendus. Õpetaja võib julgustada üksteisele küsimusi esitama. Näiteks: *Kas sa tead, mis on plahvatus?* jne.

6.2. ÕPPUSE PÄEVAKAVA

Ülesanded 11, 12 ja 13. Kuues osa: miinipilduja laskepäeva kava

Õppijad tutvuvad piltidega ülesannetes 12 ja 13. Nad püüavad ennustada, milline on laskepäeva kava, ja kirjutavad selle koos paarilisega üles. Seejärel kuulavad nad vähemalt kaks korda helifaili ja kirjutavad ülesandes 11 üles tegevused ning võrdlevad paarilisega.

Ülesanded 14 ja 15

Õppijad kuulavad helifaili uuesti ja täidavad tabeli. Õiged vastused:

Kas õige või vale?	ÕIGE	VALE
Meil on 28 tule-ülesannet.	x	
Pärast OE-briifi on lõuna-söök.		x
Me alustame laskmistega kell pool kümme.	x	
Täna laseme kella kümnene öhtul.		x

Seejärel loevad nad teksti üksteisele ette ja kontrollivad vastuseid.

Lisavõimalusena võib ettelugemisel kasutada instruktori autoriteetset kõnepruuki.

Ülesanne 16

Õppijad valivad lünka sobivad sõnad. Ülesannet võib teha paaris või üksi.

Ülesanne 17. Grammatika: 1., 2. ja 3. vorm (nimetav, omastav ja osastav kääne)

Õppijad täidavad tabeli, kirjutades näite eeskujul värvilisele alale puuduva sõnavormi. Sõnavormide õigsust saab kontrollida Sõnaveebis.

6.3. LASKEPÄEVA KOGEMUS

Ülesanne 18

Õppijad jutustavad teksti põhjal üksteisele, mis juhtus laskepäeval. Võib teha võistluse, kes kasutab enim/kõiki etteantud sõnu.

Ülesanne 19. Grammatika: Tegusõna vormid

Analoogiliselt nimisõnatabeliga kirjutavad õppijad näidise eeskujul tegusõnade vormid värvilisele alale.

Ülesanne 20

Õppijad loevad dialooge ja tõmbavad uutele sõnadele joone alla. Seejärel otsitakse rühma- või paaristööna sõnade tähendus. Lõpuks loevad õppijad paarides dialooge ette.

Ülesanne 21

Õppijad koostavad dialooge, harjutavad probleemide lahendamist ja abi küsimist.

KORDAMINE

Ülesanne 22

Õppijad loevad kordamisdialooge ja vastavad teksti põhjal küsimustele.

Ülesanne 23

Õppijad täidavad lüngad, kasutades eelnevalt õpitud uusi sõnu. Nõrgemas rühmas võib lasta teha seda rühmatööna. Õpetaja abistab.

Kuulamisülesanne ja järgneva ülesande teksti lugemine kontrollimiseks.

Ülesanne 24

Sama laskepäeva kava helifaili kuulatakse veel üks kord. Õppijad täidavad lüngad etteantud sõnadega.

Ülesanne 25. Laskepäeva raport

See on paaristöö ülesanne. Paarilised koostavad dialoogi, harjutavad laskeõppuse kirjeldamist ja uusi sõnu. Seejärel valmistuvad nad ajateenija ja ülema rolli mängimiseks. Paaridele võib anda ülesandeks dialoog pähe õppida ja esitada see rühmale või teisele paarile.

ISESEISEV TÖÖ

Ülesanne 26

Selle ülesande teevad õppijad tunnivälisel ajal.

7. PEATÜKK. RELVAÕPE: KASUTA RELVA OHUTULT!

Märkus. Ajateenistuses on eriti oluline turvalisuse ja relvaohutusega seotud sõnavara, mistõttu on relvaohutus selle keelekursuse üks keskseid teemasid. Kuigi tehnilised teemad võivad õpetajale tunduda keerulised, tuleb sellele siiski rõhku panna. Julgustage õppijaid ise selgitama, kuidas asjad toimivad – see parandab nii keeleoskust kui arusaamist. Õpetaja ei pea ise kõiki tehnilisi detaile valdama. Soovi korral võib ta tutvuda relvaohutust käsitleva osaga „Laskuri maastikuraamatus“ (lk 72) ning juhendiga „R-20, R-20 S ja R-20 L. Automaatrelva tutvustus“.

7.1. RELVAOHUTUS

Ülesanne 1

Õpetaja kontrollib, kas kõik õppijad teavad nende sõnade tähendust. Kui ei tea, siis proovitakse tähendus piltide järgi ära mõistatada.

Ülesanne 2

Õppijad kirjutavad, milline relv on ohutu. Kirjutamise ajal võib kasutada Sõnaveebi või mõnda muud veebisõnastikku.

Ülesanne 3

Õppijad tutvuvad verbi *sihtima* tüvest tuletatud sõnadega. Õpetaja selgitab, et sageli on *mine*-lõpulise sõna fookus rohkem tegevusel ning *k*-lõpuline sõna tähistab pigem asja või nähtust: rõhk ei ole tegevusel, protsessil. Õpetaja küsib, kas neile tuleb veel meelde, kuidas verbidest teisi sõnu saab? Näiteks: *kaevama* > *kaevik*, *tulema* > *tulek* (vt 2. peatükk).

Ülesanne 4

Õppijad tutvuvad relvaohutuse põhireeglitega. Enne põhjalike ohutuspõhimõtete (neid on kaheksa) juurde minemist loevad õppijad ülevaadet, milliseid teemasid need põhimõtted katavad.

Teemad on jaotatud kuude rühma:

- laetud ja laadimata relv;
- sihtimine ja päästik;
- kaitseriiv;
- relva valvamine;
- relvaohutus;
- isikukaitsevahendid.

Lisavõimalus

Paarilised koostavad ülesande sõnavara kasutades lühikese dialoogi, kus reamees eksib ohutusreeglite vastu. Õppijad võivad selle teistele ette kanda, proovides seda teha ilmekalt.

Näide:

Instruktor: Ettevaatust! Su relv on laetud! Ära sihi mind relvaga!

Reamees: Vabandust!

Instruktor: Relv ei ole ohutu!

Reamees: Saan aru!

Ülesanne 5

Õppijad loevad ohutuspõhimõtteid ja -väljendeid, tutvuvad piltidega ja arutavad paaris või rühmas küsimuste üle.

Lisavõimalus

Õppijad võivad pärast lugemist joonistada detailirikkad pildid, milline on ohtlik sõdur ja ohutu sõdur, ning kirjutada peale erinevused. Näiteks: *Valvab relva* vs. *ei valva relva*.

Ülesanne 6

Ülesande eesmärk on kinnistada relvaohutusega seotud väljendeid ja tagada, et kõik õppijad saaksid aru ohutusreeglite sõnastusest. Õppijad peavad valima pildi juurde sobiva ohutuspõhimõtte. Mõne põhimõtte juurde sobib mitu pilti.

Üks võimalik vastus:

1. Mõttele igast relvast alati nii, nagu see oleks laetud. Sellepärast ole iga relvaga ettevaatlik.	C
2. Kui relv on laetud, siis ära sihi sellega mitte kedagi. Ära suuna seda mitte kellegi poole, keda sa ei taha hävitada.	H
3. Pane sõrm päästikule alles siis, kui oled kindel, et tahad seda sihtmärki tulistada.	E
4. Vajuta päästikule ainult siis, kui oled kindel, et tahad sihtmärki tulistada.	F
5. Pane kaitseriiv peale, kui: - sa lased relva kaba alla; - sa ei vaata vastase poole (üle või läbi sihikute).	D
6. Ära jäta kunagi oma relva valveta.	G
7. See, kas relv on tulistamiseks valmis, sõltub sellest: - kas laskemoon on relva rauas või padrunipesas, - kas salv või lint on relva küljes, - kas relv on vinnastatud. Kui sa ei tea, kas relv on tulistamiseks valmis või mitte, tee ohutuskontroll.	B (või C)
8. Kui sinu käes on relv, mis on laetud, siis kaitse alati oma silmi ja kõrvu. Kanna kaitseprille, kõrvaklappe ja/või kõrvatroppe.	A

Ülesanne 7. Relvaohutuse video vaatamine ja kuulamine

Märkus. Tegemist on originaalvideoga, mille põhjal see peatükk on koostatud. Siinses videos tutvustatakse neidsamu kaheksat ohutuspõhimõtet, kuid keerukamas sõnastuses. Kuna tähtsamad väljendid ja põhimõtted on juba varasemast tuttavad, võiksid õppijad aimata, millest jutt käib. Õppijad võiksid iga ohutuspõhimõtte ära tunda.

Õpetaja mängib video esimest 50 sekundit kaks korda. Õppijad kirjutavad välja viis olulist sõna, mida nad kuulsid.

Lisavõimalus

Õppijad võivad teha linnukese ülesande 6 iga põhimõtte juurde, kui nad seda videost kuulsid.

Ülesanne 8

Õppijad täidavad lünkteksti. Sõnad on ette antud. Vastuseid kontrollitakse paarides või väikses rühmas.

Ülesanne 9. Grammatika: *tud-* ja *mata-*vormide kordamine

Õpetaja palub tuua näiteid ka tsiviilelust. Näiteks *söömata võileib*, *joodud mahl* jms.

Ülesanne 10

Siin tuleb tuvastada *tud-* ja *mata-*vormid, lisaks sellele võib õpetaja teha kindlaks, kas ülesandes on õppijatele tundmatuid sõnu. Uute sõnade tähendus vaadatakse Sõnaveebist. Kinnistamiseks võib lasta moodustada mõnede sõnadega ka lauseid. Nõrgema rühmaga pole oluline, et nad kõigi sõnade tähendust teaksid.

Ülesanne 11

Õppijad kasutavad eelnevalt õpitud sõnu.

Ülesanded 12 ja 13. Grammatika: *lik-* ja *tu-*liite kordamine

Pärast joonistamist selgitavad õppijad suuliselt, miks nad just selle eseme või inimese joonistasid.

Ülesanne 14

Õppijad teevad õpitud sõnadega lauseid omal valikul. Lauseid võib teha ka tsiviilteemadel – peamine on see, et õppijad mõistaksid sõnade tähendust.

Ülesanne 15

Õppijad muudavad laused huvitavamaks, lisades *lik-* ja *tu-*liitelisi sõnu.

Ülesanne 16

Liidetega sõnade kordamiseks rühmitavad õppijad sõnu oma valitud rühmadesse (näiteks: „Missugune?“, „Positiivne omadus“, „Mulle ei meeldi“, „Militaarne sõna“).

Ülesanne 17

Õppijad täidavad lüngad õpitud sõnadega. Lausete juurde võivad nad joonistada emotikone. Tugevamal rühmal võib paluda selgitada, miks nad valisid just selle emotsiooni.

Ülesanne 18. Grammatika: ilmaütlev kääne

Õppijad kordavad ilmaütlevat käänet. Õpetaja võib neile meelde tuletada, et ilmaütleva käände puhul kehtib nn nina taga reegel (*ilma soojade kinnasteta*). Seejärel täidetakse lüngad. Õpetaja võib jälle tõmmata paralleele tsiviileluga ja lasta õppijail moodustada rohkem lauseid.

KORDAMINE

Ülesanne 19

lik- ja *tu-*liitega sõnade kordamine antonüümide kaudu.

Ülesanne 20

Õppijad teevad lauseid eelnevalt õpitud sõnu kasutades.

Lause algus on antud: *Sõdur, kes ...*

Ülesanne 21

Õppijad kasutavad peatükis eespool omandatud sõnavara ja grammatikat.

Ülesanne 22

Õppijad kasutavad relvaohutuse väljendeid ja teadmisi uue nurga alt, uute mõtete väljendamiseks: nad keskenduvad erinevatele ohtudele ja nende vältimise viisidele.

Ülesanne 23

Eelmisi ülesandeid tehes tegelesid õppijad põhiliselt teise, tuletiste teemaga. Pärast väikest pausi püüavad õppijad taas peast meenutada kaheksat relvaohutuse põhimõtet. Esialgu iseseisvalt, seejärel proovivad paarilised teineteist aidata.

Lisavõimalus

Kui esialgu on raske moodustada terveid lauseid, võivad õppijad alustada märksõnade kirjapanekust, mis neile meelde tulevad.

ISESEISEV TÖÖ

Ülesanne 24

Õppijad annavad soovitusi ja käske, kasutades käskivat kõneviisi.

8. PEATÜKK. MAASTIK, ILM JA NÄHTAVUS

8.1. ILMAKAARED

Ülesanne 1

Teemasse sissejuhatav vestlus.

Ülesanne 2

Õpetaja tutvustab sõnu ja selgitab, millal kasutatakse 1. ja millal 2. vormi. Uuritakse kohanimesid Eesti, Euroopa ja maailma kaardil: Läänemeri, Lõuna-Ameerika, Põhja-Jäämeri, Lõuna-Korea jne.

Ülesanded 3–7

Paarilised loevad teineteisele vaheldumisi lauseid ette ja vastavad küsimustele.

8.2. ORIENTEERUME MAASTIKUL

Ülesanne 8

Sissejuhatav ülesanne. Õppijad võivad pakkuda erinevaid lahendusi: *küsin kaaslastelt, vaatan Google Mapsi* jne.

Ülesanne 9

Õppijad seletavad nende sõnade tähendust, mida nad teavad. Nad ütlevad, milleks seda asja kasutatakse. Näiteks: *Ma kasutan kompassi, kui ma matkan metsas*. Pildil vasakult: kompass, asimuut, Geoportaal, kaart ja koordinaadid, kaardirakendus.

Ülesanne 10

Õppijad ühendavad mõiste ja selgituse.

Vastused:

maastik	See on ala meie ümber. Seda on kujundanud loodus ja inimene. Seal on mäed, metsad, põllud, teed ja majad.
mõõt-kava	See näitab, kui palju kaart on väiksem kui päris-maa.
kompass	See on mõõte-riist. See näitab ilma-kaari (põhi, lõuna, ida, lääs).
märgib	Paneb kaardile või paberile kirja, teeb märke.
Geoportaal	See on Eesti internetileht, kus on kaardid ja looduse info.
kaardi-rakendus (äpp)	See on kaart telefonis. See näitab sinu asu-kohta. Sealt saad otsida teid, maju, mägesid ja jõgesid.
asimuut	See on number kraadides (0–360°). See ütleb, mis suunas sa pead liikuma.
määrab	Leiab ja otsustab, mis on asukoht, suund või ülesanne.

Ülesanne 11

Õppijad kirjutavad koordinaadid. Õpetaja võib lasta õppijatel selgitada, kuidas nad vastuse leidsid. (*Neid saab telefoni kaardirakendusest. Näiteks rakenduses Google Maps tuleb hoida sõrme pikemalt oma asukohatäpil, seejärel tekivad kaardi alla koordinaadid.*)

Ülesanded 12 ja 13

Õppijad kuulavad ja loevad orienteerumisteemalisi dialooge üksteisele ette. Vajadusel vaatavad nad uusi sõnu sõnastikust. Nad küsivad üksteiselt küsimusi ja arutlevad nende üle.

Ülesanne 14

Õppijad uurivad ja kirjutavad kaitsevääkaardi leppemärke. Vajaduse korral kasutavad sõnastikku.

Vastused:

sinine	– veekogud (jõesed, järved, kraavid, soised alad (sinised triibud))
valge	– lagendik
roheline	– mets, üksik puu
must	– metsarajad ja mitmesugused väiksemad leppemärgid
punane	– tähtsad objektid

Ülesanne 15

Õppijad nimetavad, mis leppemärke on kaardil kasutatud.

Näiteks: *kõrge mets, madal mets, soo, kraav, talu, kruusatee.*

Ülesanne 16

See ülesanne õpetab lugema mõõtkava ning tuletab meelde omadussõna võrdlusastmeid.

Ülesanne 17

Õppijad joonistavad oma väeosa kaardi. Nad võivad selleks kasutada mõnd kaardirakendust. Õpetaja küsib, mis mõõtkavas on nende joonistatud kaart ja mis leppemärke nad kasutasid.

Ülesanne 18

Õppijad uurivad kõigepealt, kuidas märgitakse topokaardil kõrgusi. Seejärel joonistavad õppijad ligikaudse topokaardi mäest, märkides sellele ka okaspuud.

8.3. HALB NÄHTAVUS

Ülesanded 19–21

Õppijad kuulavad ja loevad paarilisega teineteisele dialooge ette. Töö käigus vastavad nad tekstimõistmisküsimustele ning sõnavara kinnistamiseks õpivad ühe dialoogi pähe.

8.4. ILM JA SÕDURI OHUD

Ülesanne 22

Vajaduse korral võib õpetaja korrata üle ilmaga seotud sõnavara. Õpetaja julgustab õppijaid esitama üksteisele küsimusi. Näiteks: *Kas täna sajab vihma? Millal sadas lund?*

Ülesanne 23

See on vestlusülesanne. Õppijad esitavad igale kaasõppijale ainult ühe küsimuse. Õpetaja võib aidata küsimusi moodustada. Küsimused on alati jaatavad: *Kas sulle meeldib vihm? Kas sa armastad palavust?*

Ülesanne 24

Õppijate vahel võib teha võistluse: kes leiab piltidelt rohkem erinevusi. Õppijad peavad need erinevused ka eesti keeles nimetama, mitte ainult näitama. Seejärel esitavad õppijad üksteisele piltide kohta küsimusi. Ülesannet võib teha ka paarilisi vahetades.

Ülesanne 25

Õppijad joonistavad ja kirjutavad ohtudest maastikul. Seejärel ütlevad nad, miks need on ohtlikud. Näiteks: *Soo – võib ära uppuda. Jää – võib libiseda ja kukkuda.* Õppijad jagavad teistega, mida nad pildile märkisid, teised kirjutavad oma pildile juurde.

Ülesanne 26

Õppijad jagavad loetletud esemed kolme tulpa. Vastuseid kontrollitakse paarides või väiksemas rühmas.

Ülesanne 27

Õppijad harjutavad paarides „riidessepanekut“. Ülesandega saab harjutada ka täissihitise kasutamist (*panen kiivri pähe ja kindad taskusse*).

Ülesanne 28. Määrsõnade kasutamine

Õpetaja võib paluda tuua veel näiteid sarnaste määrsõnade kohta (ka tsiviilelust: *laulan kõvasti ja valesti* jne).

Vastused:

1. Rännakuks riietu kergelt.
2. Liigu võõral maastikul ettevaatlikult.
3. Paki seljakott hoolikalt.
4. Vahipostil riietu soojalt.
5. Paki varustus veekindlalt.

LISAÜLESANDED

Ülesanded 29 ja 30

Kuulamisülesanne. Välja kirjutatud sõnu kontrollitakse ülesannet 30 lugedes. Lugeda võib kordamööda koos paarilisega ja kõva häälega.

Ülesanne 31

See ülesanne kontrollib tekstist arusaamist. Õppijad teevad ülesande individuaalselt, seejärel kontrollitakse koos paarilisega või väikses rühmas.

	ÕIGE	VALE
Sõdur ootab reservi minekut.	x	
Sõdur tõi varustuse välja. Siis tuli vihm.	x	
Sõduri põlve-kaitse kadus suur-õppusel.		x
Sõdurid tegid pilti kasarmu taga.		x
Sõduri kompaniis on täpselt sada sõdurit.		x

Ülesanne 32

Õppijad küsivad ja vastavad. Kasutatakse tunnis õpitud sõnavara ja grammatikat.

KORDAMINE

Ülesanne 33

Õppijad võib jagada nelja rühma. Igale rühmale võib anda ühe küsimuse, mille kohta nad teevad kaasõppijale esitluse. Õpetaja annab teistele rühmadele kuulamisaegse ülesande. Näiteks võiksid kuulajad kirjutada üles märksõnad teistest ettekannetest ja proovida pärast olulisemat korrata.

Õpetaja võib esitada abistavaid küsimusi, toetudes järgnevale infole.

1. Kuidas sa kaitsed end kuuma eest?

- Pane pähe müts.
- Joo palju vett. Kui uriin on helekollane, siis jood piisavalt.
- Välti kitsaid riideid ja väsimust – need võivad põhjustada kuumakahjustust.

2. Kuidas sa kaitsed end külma eest?

- Söö sooja toitu ja joo piisavalt – keha vajab külmades tingimustes rohkem energiat.
- Pane selga kihiline riietus:
 - all soe pesu,
 - peal tuulekindel kiht.
- Hoia riided kuivad.
- Liigu ja tee harjutusi, näiteks tähthüppeid.

3. Kuidas sa kaitsed end vihma ja niiskuse eest?

- Kasuta vihmaülikonda (aga see ei ole hea maskeerimiseks).
- Hoia seljakott kuivas kohas, näiteks varju all.
- Paki asjad veekindlalt, näiteks väikestesse (*minigrip*) kilekottidesse.
- Kui kasutad telkmantlit, seo kapuuts korralikult kinni.
- Kaeva veekraav, et vihmavesi voolaks ära.
- Hoia üks kuiv riidekomplekt ainult puhkeajaks. Võta kaasa varusaapid.
- Kuivata väikseid asju magamiskotis, suuremaid ahju või lõkke kõrval.

4. Mida sa kasutad, et varjata end vaenlase eest?

- Peida mittekasutatav varustus maskeerimisvõrgu ja veekindla katte alla.
- Maskeeri telk maskeerimisvõrguga, et see oleks vähem nähtav.
- Laskepesa (väike kaevik) kaeva varjatult – ära tee seda lagedal. Kasuta oksid ja võrku, et see ei paistaks välja.
- Talvel võib sooja telki näha termokaameraga – ole ettevaatlik.

Lisaallikad huvilisele:

- Riided ja erivarustus: tööraamatu 3. peatükk, ülesanne 10
- Kuum ja külm: „Sõduri käsiraamat“ 2025, lk 160
- Kuum ilm: „Laskuri maastikuraamat“, lk 53, 58, 101–102
- Varje ja laskepesa: „Sõduri käsiraamat“ 2025, lk 80–84

Lisavõimalus

Õpetaja saab tegevust laiendada projektiks, mis sisaldab sõnavara õppimist, intervjuud eestlasega ning selle ettevalmistust, avaliku esinemise harjutust vm.

Ülesanne 34

Paarilised loevad sõnavara kordamiseks dialoogi ja arutlevad küsimuste üle.

Ülesanne 35. Kaart on armee silm

Õpetaja arutab õppijatega, mida see metafoor tähendab. Miks on kaardid armees olulised? Mis tänapäeval kaarte asendab?

Ülesanne 36

See pikem lugemisülesanne on sõduri jaoks elulisel teemal ning aitab korrata eelmiste peatükkide sõnavara ja lihtminevikku. Õpetaja võiks õppijaid häälestada pika teksti lugemiseks, paludes neil aimata, millest kummaski tekstiosas („Aleksi ja Eriku ühine teekond ajateenistuses“ ning „Ülesanne metsas“) räägitakse vm. Loovülesanne annab õppijatele võimaluse oma fantaasial lennata lasta. Õpetaja võiks õppijatele selgitada, et on vaja kasutada õpitud sõnavara.

ISESEISEV TÖÖ

Ülesanne 37

Õppijad kirjutavad viie pildi kirjeldused. Nad õpivad kirjeldused ära, nii et oskavad järgmises tunnis õpetaja valitud pildist teistele jutustada.

9. PEATÜKK. METSALAAGER JA RÄNNAK

Ülesanne 1

Õppijad valivad sõnale õige tähenduse.

Vastused:

lahinguülesanne	–	ülesanne, mida sõdurid täidavad lahingu ajal
varustus	–	sõdurile vajalikud asjad
metsalaager	–	sõdurid õpivad, kuidas metsas hakkama saada ja end kaitsta. Nad magavad telgis, söövad katelokist ja kaevavad kaevikuid
raadio-side	–	informatsiooni annavad edasi raadio-lained
seljakott	–	suur kott, milles on riided ja asjad. Sõdur kannab seda seljas
tule-positsioon	–	ettevalmistatud koht, kust sõdur tulistab
rännak	–	sõdurid matkavad pika maa metsas. Neil on kaasas seljakotid ja muu varustus
luure-info	–	informatsioon, mida kogutakse luurel
ahelik	–	sõdurid liiguvad maastikul edasi kõrvuti
maastik	–	maa-ala meie ümber
järjestikku	–	üksteise järel

9.1. LÄHME LAAGRISSE

Ülesanne 2

Õppijad valivad õiged sõnad ja kirjutavad need lünkadesse. Vastuseid kontrollitakse paarides või väiksemas rühmas.

Ülesanne 3

Õppijad vaatavad videot vähemalt kaks korda ja lõpetavad laused.

Ülesanne 4

Ülesanne sisaldab sõdurikoti pakkimise piltjuhendit. Nii ülesande 3 video kui ka ülesande 4 piltjuhend pärinevad ajakirjast Kaitse Kodu (2/2018). Paarilised loevad teineteisele kordamööda piltide sisu ette ja näitavad iga eset. Samal ajal kontrollivad nad ülesande 3 vastuseid ülesande 4 piltidelt ja vajaduse korral videot uuesti vaadates.

Ülesanded 5 ja 6

See on valiklugemise ülesanne. Õppijad loevad vaikselt omaette ja proovivad ära arvata allajoonitud sõnade tähendust. Seejärel kontrollitakse paarides ja vajaduse korral vaadatakse sõnastikust. Seejärel arutatakse ülesande 6 küsimusi kas kogu klassiga, rühmades või paarikaupa.

Ülesanne 7

Õppijad kirjutavad ülesande 5 kohta küsimusi. Seejärel küsitakse küsimusi üksteiselt.

Ülesanne 8

Lausete õige järjekord:

1.	Väli-käimla tehakse kohe pärast laagri-alale jõudmist.
4.	Võta labidas ja kaeva auk. See peab olema vähemalt 1 m sügav.
2.	Kõigepealt loe: kui palju sõdureid on laagris? Üks käimla on 25 inimese peale.
8.	Kui sa ajasid käimla kinni, võta kaasa tualett-paber, seep, valguspulgad ja märgistus.
7.	Enne laagrist lahkumist likvideeri käimla. Aja auk kinni!
6.	Pärast kasutamist viska auku mulda või liiva.
3.	Vali koht. Käimla peab olema 90 m köögist, 50 m veevõtukohast, 50 m elamiskohtadest.
5.	Märgista väli-käimla asu-koht.

Ülesanded 9 ja 10

Õppijad kuulavad helifaili vähemalt kaks korda ja kirjutavad välja kellaajad. Vastuseid kontrollitakse ülesannet 10 lugedes. See on raskem tekst, sellest võib rohkem ja põhjalikumalt rääkida tugevama rühmaga. Nõrgema rühmaga võib küsida üldisemaid küsimusi, nagu *Mida sõdurid metsas tegid?*

Ülesanne 11

Üks võimalik lahendus:

1. Enne rännakut valmista ette kaart. 2. Kaardil peab olema rännaku maa-ala. 3. Kileta kaart, sest rännakul võib sadada vihma või lund. 4. Valmistu rännakuks ja tee oma saapad veekindlaks. 5. Rännakul liiguvad sõdurid rivis või vabasammul. 6. Ilma rännakuta ei õpi sõdur vajalikke oskusi. 7. Kui palju aega kulub rännakuks laagripaika? 8. Kogenud sõdurid on käinud juba mitmel rännakul.

Ülesanne 12

Õppijad kannavad tegevused tabelisse:

Keelatud	Vajalik
tulista ilma loata jätta relv valveta puutu tundmatut lõhkekeha too laagrisse kaasa ohtlikud asjad tee lõket põleta plastikut söö halvaks läinud toitu korja ja söö seeni kasuta enda telefoni suitseta sigarette joo alkoholi kasuta narkootikume	hoia relv alati kaasas hoia puhtust sorteeri prügi võta prügi kaasa hoia puid ja pöösaid puhasta katelok ja söögiriistad räägi viisakalt tsiviilelanikega austa kohalikke elanikke joo puhast joogivett pane selga ilmale sobiv vorm hoia ennast vigastuste eest hoia sidemepakk taskus tee endale puugikontroll

9.2. ÜLESANDED METSAS

Ülesanne 13

Õpetaja selgitab fraaside käänamist. Fraasi sõnad käänduvad kõik ühtemoodi, välja arvatud juhul, kui fraasis on küsisõnad kelle? mille? (*Eriku kompassi, üksuse juhti*). Õppijad vaatavad kõigepealt tabelit, seejärel täidavad alloleva ülesande. Kontrollitakse paarides.

Ülesanne 14

Õppijad loevad metsalaagri, rännaku jm välioskustega seotud dialooge. See on ühtlasi ettevalmistus kordamisülesandeks 34.

9.3. KÄEMÄRGID

Ülesanne 15

Õpetaja selgitab, et me kasutame märke erinevates olukordades: kui tahan püüda tähelepanu, teatada enda kohalejõudmisest, väljendada meeldimist vm. Siis teeb õpetaja märgi ette ja küsib: *Mida ma nüüd teen?* Õppijad vastavad (nt: *te nipsutate*). Kui õppijad on kõik märgid ära arvanud, palub õpetaja igal õppijal järjestikku ühe märgi teha ja klassilt küsida: *Mida ma nüüd teen?* Klass vastab.

Ülesanded 16 ja 17

Ülesanne 16 – Paarilised loevad teksti üksteisele ette ja kontrollivad, kas mõistavad selle sisu. Pärast teksti lugemist küsib õpetaja klassilt, millal ja miks käemärke näidatakse ning mida siis teha, kui sa näed käemärki.

Ülesanne 17 – Kui õppijad on sõduri baaskursusel juba käemärkidega tutvunud, siis toimub töö frontaalselt. Kui mitte, siis väikestes gruppides.

Frontaalselt: Õppijad seisavad püsti. Järjestikku on iga õppija kord valida üks käemärk ja see teistele ette näidata ja küsida: *Mis märk see on?* Õppijad kordavad tegevust ja vastavad (*Varjuda!*). Märki näidanud õppija küsib: *Millal ma seda kasutan?* Õppijad vastavad (*Kui on oht, näiteks kui vaenlase üksus võib sind näha.*).

Gruppides: Õppijad valmistuvad esitluseks, et näidata klassile käemärke ette, neid nimetada ja selgitada. Nad kasutavad selleks „Laskuri maastikuraamatu“ peatükki „Käemärgid“ (lk 45–49). Nad näitavad ja nimetavad üksteisele käemärke ja ütlevad, millal neid vaja on. Seejärel saab iga rühm teistele mõnda märki tutvustada.

Õpetaja võib küsida lisaküsimusi: *Kas teil on juba mõnda märki õppusel vaja läinud? Millist? Kas kõik toimisid õigesti?*

9.4. SÕDURI TÖÖRIISTAD

Ülesanded 18–20

Paarilised loevad kordamööda tekste ja kirjutavad koos piltide juurde esemete nimetused. Kui on väga vaja, siis võib vaadata sõnade tähendust Sõnaveebist.

Ülesanded 21–25

Paarilised loevad vaheldumisi dialooge ja vastavad küsimustele. Kui on väga vaja, siis võib vaadata sõnade tähendust Sõnaveebist.

9.5. PEAME SIDET!

Ülesanne 26

Õppijad kirjutavad iga sõna juurde, kas see sõna on juba selge või uus või lihtsalt tuttavlik, kuid mitte kindlalt teada. Paarilised selgitavad üksteisele sõnu, mida teine ei tea. Kui on väga vaja, siis nad vaatavad sõnu Sõnaveebist.

Paarilised uurivad pilte ja skeemi. Nad loevad kordamööda kastide sisu ja vastavad küsimustele skeemi all.

Ülesanne 27

Tekstid on pärit instruktorimaterjalist „Raadiojaamad ja kõneprotseduurid“ („Sidemehe taskuraamat V. Side-eeskirja taskuraamat“. Kaitsevägi, 2019. Vt ka „Laskuri maastikuraamat“ lk 143–145). Toodud on mõned kõneprotseduuride standardväljendid ja kaks näidiskõnet. Õppijad loevad kõva häälega tekstid ette.

Märkus. Kutsungites kasutatakse tähestikulist hääldamist ehk NATO tähestikku, kus igale tähele vastab kindel sõna. Tähestikulise hääldamise harjutamine ei ole keeletunni eesmärk.

Ülesanne 28

Vastused:

1. EI KUULNUD	E. Raadio-jaam ei vasta.
2. ÜTLE UUESTI	F. Korda sõnumit.
3. KUULDEL	A. Ma ootan vastust.
4. KÕIK	H. Lõpp, ma ei oota vastust.
5. OOTA	G. Ma ei saa praegu rääkida.
6. SAIN	C. Ma sain sõnumi kätte ja ma sain sõnumist aru.
7. SIDE-KONTROLL	B. Ma kontrollin, kas side töötab.
8. PARANDAN	D. Sõnumis oli viga.

Ülesanne 29

Vastused:

1.	Tango-1, siin Alfa-2. SIDE-KONTROLL (Kuidas sa kuuled?)
2.	Alfa-2, siin Tango-1. EI KUULNUD (Jaam ei vasta.)
3.	KUULDEL (Ma ootan vastust.)
4.	PARANDAN (Oih, ma ütlesin valesti!), 300 meetrit.
5.	Sihtmärk nähtud, tegutsen. – KÕIK (Head aega!)

Ülesanne 30

Võimalik vastus:

1. Sa nägid midagi kahtlast – anna teada.

Alfa-1 ütleb:	Tango-3, SIIN Alfa-1. KUULDEL.
Tango-3 ütleb:	SIIN Tango-3. Kahtlane isik metsas, 300 m. KUULDEL.
Alfa-1 ütleb:	Alfa-1. SAIN. Kontrollin. KÕIK.

2. Sa küsid, kas side töötab.

Tango-2 ütleb:	Bravo-4, SIIN Tango-2. SIDE-KONTROLL. KUULDEL.
Bravo-4 ütleb:	SIIN Bravo-4. SIDE-KONTROLL 5/5*. KUULDEL.
Tango-2 ütleb:	Tango-2. SAIN. KÕIK.

* Viis viiele

3. Sa ei kuulnud – palud korrata.

Delta-1 ütleb:	Echo-2, SIIN Delta-1. Sihtmärk on 500 meetrit... KUULDEL.
Echo-2 ütleb:	SIIN Echo-2. ÜTLE UUESTI, EI KUULNUD. KUULDEL.
Delta-1 ütleb:	Delta-1. Sihtmärk on 500 meetrit põhja pool. KUULDEL
Echo-2 ütleb:	Echo-2. SAIN. KÕIK.

4. Sa saad aru – vastad.

Sierra-5 ütleb:	Lima-3, SIIN Sierra-5. Liigu positsioonile – tee on vaba. KUULDEL.
Lima-3 ütleb:	Lima-3. SAIN. Liigun positsioonile. KUULDEL.
Sierra-5 ütleb:	Sierra-5. SAIN. KÕIK.

Ülesanne 31

Õpetaja ja õppijad uurivad pilti koos. Õpetaja võib paluda õppijatel endale raadiojaama nuppe ja kasutust tutvustada või klassile esitleda. Õppijad ei pea teadma iga raadiojaama nupu tähendust ja otstarvet.

RAADIO-JAAMA OSAD

Küsimus	Vastus
Mida sõdur teeb, kui ta vajutab mõnda nuppu? (antud juhul tangentit)	Vajutab tangentit → läheb eetrisse ja saab rääkida.

Küsimus: Mis nuppe sõdur vajutab? Mida sõdur ütleb?

Nr	Tegevus	Nupp / Osa	Väljend (mida ütleb?)
1	Lülitab sisse/välja	Sisse-/väljalüliti	–
2	Vahetab kanalit	Kanalinupp	–
3	Reguleerib heli	Helinupp	–
4	Räägib	Tangent (vajutab ja hoiab)	Nt: „SAIN“, „KUULDEL“
5	Kasutab väljendit	(keeleline oskus)	„ÜTLE UUESTI“, „KÕIK“ jne

Küsimus:	Vastus:
Kuidas sa tead, et võid raadiot kasutada?	Antenn peab olema küljes.
	Raadio peab olema töökorras (pole katki).

Küsimused

Küsimus	Vastus
1) Sa tahad minna eetrisse. Mida teed?	Vajutan ja hoian tangentit.
2) Mida tähendab punane tuli raadio peal?	Oled eetris.
3) Aku on peaaegu tühi. Mida sa kuuled?	Piiksud.
4) Sa tahad vahetada akut. Mida teed enne?	Lülitan raadio välja.
5) Kuidas sa paned raadio-saatja hääle tugevamaks?	Keeran heli-nuppu päripäeva.

Enne rääkimist

Küsimus	Vastus
1) Mida peab enne rääkimist kõigepealt tegema?	Kuulama, kas eeter on vaba.
2) Millal sa vajutad tangentit? Kas enne või pärast rääkimist?	Enne rääkimist.
3) Miks on oluline rääkida aeglaselt ja lühidalt?	Et teised saaksid aru ja side oleks selge.

Rääkimise ajal

Küsimus	Vastus
4) Mitu sõna on hea korraga öelda?	3–6 sõna.
5) Mida tuleb teha pärast iga paari lauset?	Tee paus.
6) Mida teed kõne lõpus, kui sa oled lõpetad rääkimise?	Vabastan tangenti.
7) Mis on reegel? Pane õigesse järjekorda:	b) mõtle → c) vajuta → a) räägi

Ülesanne 32

Vastused:

1. Tangent	c. Nupp, millega lähed eetrisse.
2. Antenn	a. Saab ja saadab raadio-signaale.
3. Aku	d. Annab raadiole voolu.
4. Heli-nupp	b. Teeb hääle tugevamaks või vaiksemaks.

Ülesanne 33

Vastused:

1.	Enne rääkimist kontrollin, kas antenn on küljes.
2.	Kui keegi ei vasta, ütlen: „EI KUULNUD.“
3.	Kui kõik on selge, ütlen: „SAIN.“
4.	Kui raadio piiksub, võib aku olla tühi.
5.	Kui lõpetan sõnumi ja ootan vastust, siis ütlen: „KUULDEL.“

KORDAMINE

Ülesanne 34. Sõbra mure. 9 dialoogi, 9 õppust

See on raskem ülesanne, mis koosneb üheksast väiksest metsalaagri, rännaku jm välioskustega seotud dialoogist. Dialoogid aitavad korrata eelnevate peatükkide teemasid ja sõnavara ning on jagatud 3 gruppi (plokki). Järgnevalt on toodud ülesande 34 valmisdialoogid ja juhised õpetajale. Vt eespool ka ettevalmistavat ülesannet 14.

See ülesanne suunab õppijaid töötama tekstiga. Mõistmist toetavad pildid. Õpetaja valib, kas ta

(A) annab õppijatele päheõppimiseks väljatrükitud dialoogid
(õpetajaraamatus, vt allpool) või

(B) palub neil segipaisatud dialoogid ise korda teha.

Dialoogide korrastamine

Ülesandes on kolm osa, millest iga osa sisaldab kolme dialoogi. Kokku on üheksa dialoogi. Iga dialoog koosneb **neljast repliigist**:

Aleks: *Homme on meil ... õppus. Mul on sellega ... mure.*

Erik: *Ära muretse, sest Aga pea meeles, et sa pead*

Igas osas on kolme dialoogi vahel segi paisatud õppuse määratlused:

- see, mis mure on;
- sõbra toetavad sõnad;
- sõbra soovitused.

Õppija ülesanne on viia õige soovitus ja hea sõna kokku õige murega ning õige mure õige õppusega (nt mure raske seljakoti pärast sobib rännakuga ning ebakindlustunne relva käsitlemisel sobib pigem kokku relvaõppuse kui rännakuga. Õppijad töötavad paaris ja nende ülesanne on ühendada paarid. See tähendab, et õppijad peavad iga Aleksi õppuse juurde tooma õige mure, mis Aleksil seoses selle õppusega on, ning Eriku vastuse.

Õpetaja aitab kõigepealt õppijatel **häälestuda** järgmiste küsimuste toel.

- 1) Mis infot annab pilt? Mis õppus võib Aleksil olla? Kirjutage lühka õppuse täisnimetus. Mis mure tal võib selles olukorras olla?
- 2) Mis infot annavad paksus kirjas sõnad? Mis õppus või mure võib Aleksil olla?
- 3) Kuidas sina sõpra selles olukorras julgustaksid või lohutaksid?

Soovitused õpetajale:

- 1) Vajaduse korral võib õpetaja anda vihje, et **ülesande lõpus** on toodud kõigi olukordade (õppuste) nimetused.
- 2) Tunnis **võib piirduda ainult ühe osa ehk dialoogide rühmaga**, aga võib teha ka kaks rühma või kõik.

Ülesanne 34. Sõbra mure. 9 dialoogi, 9 õppust.

Vastused (see ei pruugi olla ainuvõimalik lahendus):

Dialoogid 1–3

Dialoog 1

Aleks: Meil on homme pikk rännak. Aga ma ei jõua täis-seljaketiga nii pikalt käia.

Erik: Ära muretse, sa olid eelmisel rännakul kõige vastu-pidavam. Aga võta piisavalt joogi-vett kaasa! Lähete palju üles-mäge. Siht-koht on kaugel.

Dialoog 2

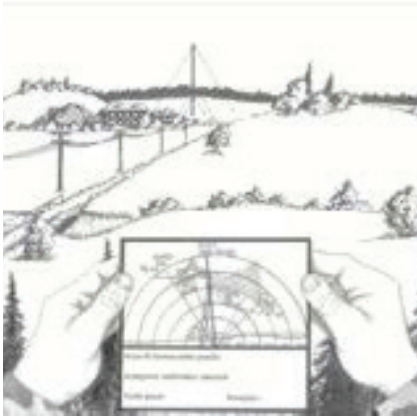
Aleks: Ma pean õppusel relva käsitsema. Aga ma olen veel relvaga ebakindel.

Erik: Ära muretse. Sa lased väga hästi. Aga kontrolli, et su relv on korras ja puhas!

Dialoog 3

Aleks: Ma pean järgmisel nädalal olema väli-õppusel. Aga mul ei ole välioskusi!

Erik: Ära muretse, sul on ju kõige rohkem oskusi, küll sa hakkama saad! Aga arvesta sellega, et on väga külm. Te jääte ööseks laagrisse. Võta kaasa soe magamiskott.

Dialoogid 4–6

Dialoog 4

Aleks: Ma pean homme meile tule-positsiooni valima. Aga see on raske! Ma ei tea, mis suunast vastane tuleb.

Erik: Ära muretse! Sa oled oma jaos kõige kompetentsem. Aga te peate enda tulepositsioonist ka kaardi tegema.

Dialoog 5

Aleks: Me hakkame täna õhtul miine panema. Aga ma ei oska miine panna!

Erik: Ära muretse! Ülem näitab, kuidas miine panna. Aga olge ette-vaatlikud ja kontrollige kõike kaks korda!

Dialoog 6

Aleks: Täna sel rännakul peame raskustele vastu pidama. Aga ma kardan, et ma ei pea vastu!

Erik: Ära muretse, sa tegid NATO testi kõige paremini! Aga ole valmis, et mõni olukord on väga eba-mugav!

Dialoogid 7–9

Dialoog 7

- Aleks:** Täna on praktiline õppus: esma-abi andmine. Aga ma ei käinud eelmisel nädalal esma-abi tunnis.
- Erik:** Ära muretse! Ülem kordab tähtsamad esma-abivõtted üle. Aga arvesta, et esma-abi peab andma kiiresti.

Dialoog 8

- Aleks:** Me peame täna öösel luuret tegema. Aga vastane võib meid kergesti avastada.
- Erik:** Ära muretse! Te olete teinud luuret ka varem. Aga arvesta, et te ei tohi valgust kasutada.

Dialoog 9

- Aleks:** Homme on vaja kohalikke elanikke aidata. Aga ma ei suhtle enese-kindlalt. Ma ei räägi hästi eesti keelt.
- Erik:** Ära muretse! Sa oled väga enese-kindel ja viisakas! Aga arvesta, et ei tohi olla ebaviisakas!

Ülesanne 35

Õppijad õpivad paarilisega ühe dialoogi pähe ja esitavad klassile.

Lisavõimalused

- **Grammatika:** *ma*-tegevusnime moodustamise ja kasutamise kordamine.
- **Kuulamine:** õpetaja loeb ühe dialoogi, õppijad peavad arvama dialoogi numbri (1–9).
- **Sõnavaraülesanne:** dialoogides on märgitud väljendeid (rännak, luure, tulepositsioon) – õppijad seostavad need õppuste nimetuste ja piltidega.

Näide:

Õpetaja: Mis dialoog ja pilt sobivad väljendiga: „Kontrollige kõike kaks korda!“?

Õppijad: Dialoog number 5 ehk miinide panemine. See pilt, kus miin on puu küljes.

- **Kirjutamine:** „Kirjuta, mida sina pead järgmisel nädalal ajateenistuses tegema.“

Ülesanne 36

Õppijad kasutavad eelmistes ülesannetes õpitud sõnu ja väljendeid. Õpetaja tuletab enne kirjutamist meelde käskiva kõneviisi vormid. Võib vaadata ka mitmuse vorme.

Ülesanne 37

Paaristöö. Õppijad näitavad ja arvavad käemärke. Pildid õigete käemärkidega on ülesandes 17. Kui teine ära ei arva, võivad nad teineteist aidata äraarvamist toetavate väljenditega.

Ülesanne 38

Ülesanne põhjalikumaks varustuse sõnavara, sh tööriistade, kordamiseks. Ideaalis võiksid õppijad nimetada maastikul toimetulekuks vajalikku varustust, laagri ülespaneku, söömise ja joomisega seotud varustust, relvastuse (automaatrelv ja selle hoolduskomplekt) ning transpordiga seotud sõnavara. Õpetaja küsib õppijatelt, millised varustuselemendid on individuaalsed ja millised rühma peale.

Õppijale ja õpetajale on abiks:

- 3. peatükk „Söök ja varustus“;
- 9. peatükk, 4. osa „Sõduri tööriistad“;
- 8. peatükk, ülesanne 3, juhised siinses õpetajaraamatus.

Ülesanded 39 ja 40

Õppijad kuulavad dialoogi vähemalt kaks korda. Pärast seda kirjutavad välja märksõnu, mis nende arvates on info edasi andmiseks olulised. Seejärel kontrollitakse vastuseid ja võrreldakse omavahel märksõnu. Õppijad jutustavad oma märksõnu kasutades kuulatud-loetud info edasi oma paarilisele.

Ülesanded 41 ja 42. Kordamine

Õppijad täidavad tabeli. Õpetaja võib lasta moodustada suuliselt lauseid metsalaagri ja rännaku teemadel, kasutades selleks tabelis toodud sõnu. Näiteks: *Ole metsas ettevaatlik ja tähelepanelik! Ära söö kõlbmatut toitu!*. Seejärel kirjutada need laused ülesandes 41.

ISESEISEV TÖÖ

Ülesanne 43

Õpetaja võib paluda õppijatel tunnis joonistada kaardi kavand. Samuti selgitab, kuidas järgmises tunnis esitluste tegemine välja näeb. Näiteks joonistavad õppijad sama plaani tahvlile või näitavad tööraamatust kaasõppijatele. Õpetaja selgitab, et kaarti tuleb esitleda kaasõppijatele huvitavas stiilis. Palub teha ajurünnakut, mida oleks vaja kaardile joonistada.

Järgmises tunnis teevad õppijad esitlusi. Õpetaja annab kaaslastele kuulamisaegse ülesande. Näiteks: *Pärast palun ühel õppijal öelda, mis oli tema kaardil sama, mis erinev.*

10. PEATÜKK. RELVAÕPE: LÄHME LASKMA!

10.1. VALMISTUME RELVATUNNIKS!

Ülesanded 1–4

Kuulamine ja lugemisel kontrollimine.

	Õige	Vale
Relvatund on teisipäeva õhtul.		X
Esmaspäeval me paneme varustuse kokku ja kirjutame relvad välja.	X	
Teisipäeval võtame relvad sööklasse kaasa.		X

	Õige	Vale
Relvaruumi avab korrapidaja.	x	
Kui relv jääb majja, siis ei ole vaja relva välja kirjutada.	x	
Eelmisel õhtul võib oma nime raamatusse kirjutada.	x	

Ülesanded 5 ja 6. Grammatika: tegevusnimed

Õpetaja võiks enne ülesande kallale asumist seda teemat põgusalt korrata, lasta õppijail meelde tuletada, mis tegusõnadega kasutatakse *ma*- ja millistega *da*-tegevusnime.

Ülesanne 7

Siin kasutatakse eelmise ülesande sõnu.

10.2. TEEME RELVA KORDA!

Ülesanded 8 ja 9

Õppijad kuulavad helifaili ja loevad teksti, seejärel jutustavad oma sõnadega, mida teha.

Ülesanne 10

Õiged vastused:

1. Informeeri oma lahingu-paarilist, et sul on tõrge.
2. Varju. Samal ajal proovi leida, miks tõrge tekkis.
3. Kontrolli, kas padrunipesas ja salves on padruneid?
4. Kui salv ja padrunipesa on tühjad, vaheta salv. Kui padrunipesas on padrun(id), siis ...
5. Liiguta lukku, et padrun kätte saada.
6. Lae relv ja kontrolli padrunipesa. Tee lahinguvälja kontroll.
7. Jätka laskmist.

Ülesanne 11. Käsud ja liigutused

Õppijad vaatavad näitelauseid ja kui oskavad, kirjutavad veel selliseid lauseid (kas ühte või teise tulpa). Nõrgemale rühmale näitab õpetaja need liigutused klassiruumis ette. Õppijad võivad liigutusi matkida ja seejärel küsida paariliselt: *Mida ma nüüd teen? – Sa tõmbad luku kinni.*

Ülesanded 12 ja 13

Õppijad töötavad väljenditega, et neid kinnistada.

Ülesanne 14. Grammatika: kohakäänete kordamine

Ka siin on välja toodud kasutamine kaitseväes. Kaitseväes kasutatakse mõningaid vorme teisiti, nt *relv on õlas* (mitte õlal).

Ülesanne 15

Õppijad harjutavad kohakäänete kasutamist. Tugevama rühmaga võib siia küsimusi veel juurde mõelda.

KORDAMINE

Ülesanne 16

Õppijad ühendavad paarid. Vajadusel töötavad koos paarilisega.

Nr	Olukord	Õige käsk
1	Relv ei lase. Võib-olla on salv vale koha peal.	b) Kontrolli, kas salv on korralikult sees.
2	Sul on uus salv, aga sa pole kindel, kas relv on korras.	f) Eemalda salv ja kontrolli relva.
3	Sa ei tea, kas relvas on padrun või mitte.	d) Tõmba lukk taha ja vaata torru.
4	Sul on tunne, et relv on täiesti kinni – midagi on valesti.	e) Raputa või kalluta relva ettevaatlikult.
5	Pead kontrollima relva, enne kui annad selle edasi.	a) Ava relv ja vaata torru.
6	Salv sai tühjaks.	c) Laadi uus salv.
7	Sa ei oska üksi tõrget lahendada ja vajad julgustust.	g) Teeme koos läbi!

Ülesanne 17

Õppijad mõtlevad probleemidele lahendused. Siin on võimalikud vastused.

Probleem	Lahendus
1. Sõber ei saa aru, mida teha. Ta on stressis.	Teeme koos läbi. Küsi abi, kui ei saa hakkama.
2. Sõbral on kahtlus, et relv on laetud.	Vaata, kas relv on tühi. Kontrolli, kas padrunit on pesas. Tee relv tühjaks.
3. Sa tahad eemaldada vana salv.	Eemalda salv. Tee relv tühjaks.
4. Pärast tõrget peab kontrollima padrunit.	Tõmba lukk taha. Kontrolli, kas padrunit on pesas.
5. Sa tahad näha, kas relv töötab – koos on lihtsam.	Teeme koos läbi. Tõmba lukk taha. Laadi uus salv.
6. Sul on uus salv ja nüüd pead relva uuesti laadima.	Laadi uus salv. Vajuta lukupeatajat.
7. Sa tahad relva kontrollida ja pead luku taha tõmbama.	Tõmba lukk taha. Vaata, kas relv on tühi.
8. Padrun on pesas, aga sa ei saa üksi hakkama.	Küsi abi, kui ei saa hakkama. Tee relv tühjaks.

Lisavõimalus

Ülesannet võib täita ka väikestes gruppides. Gruppide ülesanne on kõigepealt jaotada rollid:

- Mõtlejad (kõik) – pakuvad lahendusi.
- Kirjutaja – vormistab rühma vastuse.
- Kontrollija – jälgib, et lahenduses oleks kõik reeglid õigesti täidetud.
- Esitaja – räägib klassile, mida rühm otsustas.

Rollid võib iga ülesande järel vahetada, et igaüks saaks mõelda ja kirjutada.

ISESEISEV TÖÖ

Ülesanne 18

Eesmärk

- Kinnistada relva käsitlemise ja tõrkedrilli sõnavara.
- Harjutada juhendamise ja selgitamise keelt (käskiv vorm, tegevuse järjekorra väljendamine).
- Julgustada õppijaid koostööle ja vastutusele, lastes neil **üksteist kontrollida** ja hinnata.

Õpetaja roll tunnis

Õpetaja ei pea olema relvaõppe spetsialist – eesmärk on toetada keelekasutust, mitte hinnata relvatõrke eemaldamise protseduuri õigsust. Õpetaja aitab õppijaid rühmatöö korralduse ja üldkeelega. Õpetaja ei pea süvenema relvaõppe sisusse, vaid võiks määrata õppijate seast vastutavad: paluda rühmas ühte-kahte kogenumat ajateenijat olla *nõustaja* või *kontrollija*, kes jälgib, et juhised oleksid loogilised ja ohutud.

Juhendage tööprotsessi, kuid laske õppijatel omavahel kontrollida tehnilist täpsust ja tegevuste järjekorda. Toetage õppijaid küsimustega:

- „Kas juhised on eesti keeles arusaadavad? Kes aitab selgitada? Näidake pildil, millisest relvaosast on jutt. Näidake, millist liigutust on vaja teha.“
- „Kas kõik sammud on ohutud?“
- „Kas järjekord on loogiline?“

Relvaosade fotod on tööraamatus peatükis 7 (ülesanne 4). Täpsemad juhised on materjalis „R-20, R-20 S ja R-20 L. Automaatrelva tutvustus“.

Töökorraldus

1. Paaristöö ja rollid

- Õppijad töötavad paarides:
 - üks on *sõber*, kelle relv ei tööta;
 - teine on *abistaja*, kes teda juhendab.
- Julgustage paarilisi rolle kordamööda vahetama.

2. Sõnavara ja tegevuste kordamine

- Näidake tahvlil või slaidil sõnu: tõmba, lükka, ava, sulge, kontrolli, eemalda, pane tagasi, raputa, kalluta, vaata, hoia, vajuta, laadi, puhasta.
- Arutage klassiga lühidalt, mida iga tegevus tähendab ja kuidas neid relva käsitlemisel kasutatakse.
- Vajadusel võib näidata käeliigutusi või relvaosi pildilt.

3. Dialoogi koostamine

- Laske õppijatel kirjutada dialoog, kus nad kasutavad vähemalt kuut etteantud sõna.
- Dialoogis peab olema selge tegevuste järjekord ja juhendamine (nt „Eemalda salv ja kontrolli, kas relv on tühi“).
- Julgustage õppijaid lisama küsimusi ja kinnitusi, näiteks:
 - „Kas nüüd tõmban luku taha?“;
 - „Jah, ja seejärel kontrolli padrunipesa.“
- Kui õpetajal on raske tehnilist täpsust hinnata, paluge rühmakaaslastel üksteist kontrollida: kas instruktsioon on loogiline, õiges järjekorras, ohutu ja keeleliselt arusaadav?

4. Ettevalmistus esituseks

- Andke 5–7 minutit, et paarid oma dialoogi peast harjutaksid.
- Soovitav on, et üks paar kuulab teist ja annab pärast lühikese tagasiside (nt „Kas juhised olid arusaadavad?“ või „Kas järjekord oli õige?“).

Esitlused järgmises tunnis

1. Valige 2–3 paari, kes esinevad.

- Esitluse ajal on klassis määratud **kontrollija** (üks või kaks õppijat), kelle ülesanne on jälgida, kas dialoogi tegevuste järjekord ja sõnavara on õiged.
- Kontrollija saab kasutada abilehte või loendit, kuhu märgib, kas kuus tegusõna on kasutatud ja kas need on loogilises järjestuses.

2. Pärast esitlust:

- Kontrollija annab suulise või kirjaliku tagasiside (nt 2–3 kommentaari).
- Klass võib lisada küsimusi („Kas see samm tuleb enne või pärast padrunikontrolli?“).
- Õpetaja ei pea tehnilist täpsust ise hindama – seda teevad õppijad omavahel juhendatult.

Lisavõimalus

Kui ajateenijad on aktiivsed, võib teha ka „**drilliketi**“ – iga paar esitab ühe osa tõrkedrillist ja järgmine paar jätkab loogilises järjekorras. Nii tekib ühine ja rütmiline harjutus.

Diferentseerimine ja toetus

- **Nõrgematele õppijatele:** andke valmis dialoogi algus või sõnajärg (nt „Eemalda salv ja ...“).
- **Tugevamatele õppijatele:** paluge lisada seletusi („Miks peab relv enne kontrollimist tühjendama?“).
- **Keeleline tugi:** kui aja jooksul jääb keeleosa tagaplaanile, keskenduge vähemalt õigele käskluse vormile ja järjekorra väljendamisega (kõigepealt, siis, lõpuks).

Näidisvastus:

(Seda võib õppijatele näidata kui üht alternatiivset lahendust. Õpetaja ise ei pea sekkuma detailsesse arutellu).

Ma ütlen: eemalda salv ja vaata, kas relv on tühi.
Tõmba lukk taha ja kontrolli, kas padrun on pesas.
Kui padrun on sees, kalluta relva ja raputa see välja.
Lükka salv tagasi ja vajuta lukupeatajat.
Kui relv ikka ei tööta, puhasta see hoolikalt.
Kui sõber ei saa üksi hakkama, siis teeme koos läbi.

11. PEATÜKK. KEHA JA TERVIS. ESMAABI

11.1. ÕNNETUSED JA ESMAABI

Ülesanded 1 ja 2

Kõigepealt vaadatakse kogu rühmaga sõnade tähendust. Õppijad võivad selgitada eesti keeles või teha lihtsad näitelaused. Tundmatute sõnade tähendus vaadatakse veebisõnastikust.

Seejärel kirjutavad õppijad ülesande 2 tabelis sõnad, mis tähendavad vigastust (*šokk, mürgistus, nahavigastus, kuulahaav, nakkus, verejooks, vill, põletushaav, luumurd*) ja abi (*elustamine, side, žgutt*).

Ülesanne 3

Õppijad kirjeldavad paaristööna üht pilti. Üks kirjeldab ja teine küsib lisaküsimusi.

Ülesanne 4

Õppijad ühendavad pildi ja kaks väljendit. Õpetaja ülesandeks on juhtida tähelepanu kahele tarindile: *ta teeb ... (ta libiseb ja kukub, joob mürki, murrab jalaluud jne)* ja *tal on ... (tal on luumurd, verejooks, halb olla, palavik jne)*.

Ülesanne 5

Õpetajal on eelmiste ülesannete lausekaardid (vt järgmisel leheküljel). Õppijad valivad kaardi, nii et teised ei näe seda. Üks õppija näitab pantomiimiga, mis juhtus, ning teised proovivad ära arvata, küsides küsimusi.

Peatükk 11. Ülesanne 5.

Lausekaardid

Mul on süda paha!	Mul on palavik!
Mu kõht valutab!	Ma murdsin käe-luu!
Mul on põletus-haav!	Ma jõin mürki!
Ma olen teadvusetu!	Mu selg valutab!
Ma murdsin jala-luu!	Mu jalgadel on villid!

11.2. KEHA JA ASENDID

Ülesanne 6

Õppijad teevad ülesande iseseisvalt, vajaduse korral kasutavad Sõnaveebi.

Ülesanne 7

Riiete ja varustuse kandmise väljendite kordamine. Näiteks: *panen jope selga, panen püksid jalga*. Need väljendid on 3. peatükis, ülesandes 26. Õppijad peaksid esialgu proovima sõnu peast meenutada, seejärel võivad kontrollida tööraamatust.

Ülesanne 8

Õppijad loevad eesti keeles „Laskuri maastikuraamatut“ ja leiavad puuduva info.

Ülesanne 9

Õppijad kirjutavad individuaalse tööna pildi alla õige sõna. Vastused kontrollitakse ühiselt koos õpetajaga. Seejärel harjutatakse küsimuste ja vastuste moodustamist. Iga õppija esitab klassile ühe küsimuse, näiteks:

- „Kas sa magad kõhuli või selili?“
- „Kas sa paned haavatu selili või külili?“
- „Millal peab õppusel minema põlvili?“ (Näiteks: „Kui on vaja kiiresti varjuda või valmistuda laskmiseks.“)

Et hoida kogu klassi tähelepanu, paluge õppijatel kõigepealt esitada küsimus ja alles seejärel nimetada vastaja nimi. Õppija võib valida vastaja näiteks pehmet palli visates või mõnel muul lõbusal viisil.

Ülesanne 10

Õppijad kirjutavad pildi alla õige sõna. Õpetaja võib lasta nõrgemal rühmal koostada skeemi tagasõnade süsteemi paremaks meeldejätmiseks.

11.3. ESMAABI ABC

Ülesanne 11

Vastused:

C – Aseta kannatanu põrandale või maapinnale. Eemalda kannatanu rindkerelt kõik riided. Ole kannatanu kõrval põlvili. Pane käed teineteise peale, kannatanu rindkere keskele. Kontrolli, et vajutad rindkerele otse ülevalt alla: ole kannatanu kohal.
A – Kõigepealt ava kannatanu hingamisteed. Võib-olla siis hakkab ta ise hingama. Kalluta kannatanu pea kuklasse ja kontrolli, kas ta hakkas hingama.
B – Kuula, kas kannatanu hingab. Kui ta ei hinga, siis tee suust suhu hingamist . Ära puhu liiga kiiresti. Puhu teist korda veel.

Ülesanne 12

Õppijad kirjutavad lausesse õige sõna kehaasendit märkivate sõnade harjutamiseks. Sõnad on toodud ülesandes 9.

Ülesanded 13–15

Kuulamis- ja kirjutamisülesanne. Kontrollitakse paaristööna. Seejärel kirjutavad õppijad ülesandesse 15 kokkuvõtte, mis on esmaabi andmisel kõige olulisem.

Ülesanne 16

Õppijad kirjeldavad piltidel toimuvat. Nad võivad teha ka väikese jutukese, mis juhtus enne.

Ülesanne 17. Rollikaardid

Õppijad saavad rollikaardid. Paariline A helistab hädaabinumbrile ja kirjeldab olukorda, paariline B vastab kõnele ja annab nõu.

Õpetaja võib nõrgema rühmaga korrata üle ka selle, kuidas kõnet alustada ja mida öelda ning et viisakas on teietada.

Ülesanne 17. Mängime hädaabikõnet

Rollikaardid

	A	B
1.	Inimene on teadvusetu. Ta on kahvatu, silmad on kinni. Ta ei reageeri, kui teda puudutada.	Kuidas kannatanu välja näeb? Kas ta hingab? Kas ta reageerib, kui teda näpistada?
2.	Kannatanu on teadvusel. Tal on süda paha, pea käib ringi ja selg valutab.	Räägi kannatanuga rahulikult. Küsi, kuidas ta end tunneb. Kas valu on tugev? Palu kannatanul lamada.
3.	Kannatanu nutab ja karjub, ta kardab midagi. Kannatanu tahab põgeneda.	Räägi kannatanuga rahustavalt. Ütle, et abi on teel. Kas ta seisund on sama või muutub?

KORDAMINE

Ülesanne 18

Vastused:

1.	Kõigepealt kontrollin, kas inimesel verd jookseb.	V
2.	Kui ma kardan, siis ma ei tohi aidata.	V
3.	Kõigepealt mõtlen: kas siin on ohutu?	Õ
4.	Kui koht ja hädas inimene on ohutud, siis ma võin aidata.	Õ

Ülesanne 19

Sõnavara ja tekstitundmise kordamiseks järjestavad õppijad, kuidas on vaja tegutseda, kui on juhtunud õnnetus.

Õige järjekord:

1.	Kontrollin, kas koht on ohutu.
2.	Lähnen kannatanu juurde, kui ta ei ole mulle ohtlik.
3.	Kutsun abi või helistan 112.
4.	Vaatan, kas inimene hingab.
5.	Alustan elustamist või annan muud abi.

Lisavõimalus

Õpetaja võib tegevust toetada, näidates seinale slaidi, kus tekst on esitatud lünktekstina – osa sõnu on kaetud. Õppijad loevad kordamööda klassile ette lauseid ja püüavad ära arvata puuduva sõna. Kui tekst on täielikult läbi loetud, võib õpetaja tegevust korrata kaks korda, iga kord suurema arvu kaetud sõnadega, et õppijad saaksid teksti sisu ja sõnavara paremini kinnistada.

ISESEISEV TÖÖ

Ülesanne 20

Õpetaja annab iseseisvaks tööks kirjutamisülesande, kuid õppijad peavad järgmisel korral olema valmis ka teistele sel teemal esinema. Õppijad teevad selle iseseisva ülesandega teemast kokkuvõtte. Siia kirjutavad nad kõik uued teadmised, kasutades õpitud sõnavara ja grammatikat.

12. PEATÜKK. TEIST EESTIT EI OLE. KAITSEME EESTIT!

12.1. MIDA MA TAHAN KAITSTA?

Ülesanne 1

Õppijad arutavad paarides, mis on neile kõige kallim. Ülesande eesmärk on suunata õppijaid mõtlema sellele, mida nad tahavad Eestis kaitsta.

Ülesanne 2

Õppijad arutavad paarides, millised on suurimad ohud Eesti julgeolekule ja mis on meie tugevad küljed. Nad võivad uurida kaarti ja arutada, kus Eesti asub ja kes on meie naabrid. See aitab mõelda, millised on Eesti geograafilise asukoha eelised ja ohud.

Kui õppijate keeleoskus on piiratud, võib arutelu korraldada väikestes rühmades.

1. Jagage õppijad 3–4-liikmelistesse rühmadesse ja andke lühike aeg aruteluks.
2. Paluge rühmal valida endi seast üks moderaator. Moderaatori ülesanne on hoolitseda lugupidava ja tasakaaluka arutelu eest. Ta kirjutab olulisemad seisukohad üles (vajaduse korral võib lühidalt kasutada vene keelt, et kõiki seisukohti selgelt mõistetakse).
3. Moderaator valmistab ette ja esitab lühikese kokkuvõtte rühma seisukohtadest kogu klassile eesti keeles. Õpetaja võib moderaatoreid keeleliselt toetada ja aitab püsida aja piires.

Märkus. Erinevate seisukohtadega toimetulemine

Kaitsetahet käsitlevate teemade eesmärk on kujundada ajateenijates arusaamist, miks on Eesti riigikaitse vajalik ja miks see neile oluline on. Soovime pakkuda võimalust arutleda selle üle, miks ja mille nimel on vaja Eestit kaitsta. Siinse peatüki ülesanded aitavad õppijatel käsitleda teemat isiklikust vaatenurgast ning viia see kokku nende enda kogemuste ja väärtustega.

Soovitused

- Hoidke vestlust sõbralikuna ja julgustage lugupidavat ja rahulikku dialoogi. Õppijad võivad avaldada erinevaid arvamusi – võimaldage neil oma mõtteid mõõdukalt viisil ja määral välja öelda.
- On loomulik, et patriotismi teemal väljendate ka ise selgelt, miks Eesti kaitsmine on tähtis. Rõhutage, et Eesti julgeolek toetub koostööle liitlastega – Euroopa ja NATOga –, mis annab kindluse, et Eesti ei ole ükski.
- Kui tekib kriitilisi või keerulisi arvamusi, soovitage õppijatel tutvuda ka teiste vaadetega. Kui soovite ja kui see tundub sobiv, suunake õppija leidma erinevaid neutraalseid ja usaldusväärseid allikaid ning julgustage iseseisvalt ja kriitiliselt hindama teabe usaldusväärsust.
- Ärge tundke survet lahendada kõiki vastuolusid ise. Vajaduse korral arutage esile kerkinud keerukaid olukordi kaitseväge esindajate või oma kolleegidega.

Alternatiivsed meetodid piiratud keeleoskusega õppijatele.

- **Kaardimäng.** Õppijad kirjutavad oma arvamused eesti keeles eraldi kaartidele, rühmas loetakse need ette ning rühm valib välja 3–4 kaarti, mis nende arvates väljendavad ühiseid seisukohti kõige paremini.
- **Paarisarutelu.** Õppijad arutavad teemat esmalt paarides (lubades vajaduse korral lühidalt vene, inglise vm keelt), seejärel koostab iga paar ühe lausega seisukoha eesti keeles ja tutvustab seda teistele.
- **Märksõnapilv.** Õppijad kirjutavad eesti keeles märksõnu või lühifraase teemal „Mis toetab kaitsetahet?“, arutavad neid rühmas ja koostavad ühiselt märksõnapilve, mida moderaator esitleb.

Ülesanne 3

Õpilased märgivad ristikese või linnukesega need põhjused, miks nende arvates on vaja Eestit kaitsta. Seejärel proovitakse leida veel mõni põhjus, mida kirjas pole, ning kirjutatakse see „Muu“ alla.

12.2. EUROOPA JA MAAILM MUUTUVAD: OHUD JA VASTUTUS

Ülesanded 4–9. Intervjuu president Ilvesega

Enne ja pärast tekstiga töötamist tegelevad õppijad teksti sõnavaraga. Ülesandes 4 nad tutvuvad uute sõnadega.

- Helifaile (ülesanded 5–7) kuulatakse vähemalt kaks või korda. Ülesannete kirjalik osa tehakse enne teksti lugemist.
- Lugemisel (ülesanne 8) pole vaja teksti sõna-sõnalt tõlkida, vaid pigem loetu mõttest aru saada. Õpetaja ergutab õppijaid sel teemal mõtteid vahetama.

Lisavõimalus

Nõrgema rühmaga võib kuulata ja lugeda ainult osa tekstist (ainult 1. osa või 1. ja 2. osa) või paluda õppijatel rühmatööna esitleda klassile üht enda loetud-kuulatud osa.

- Ülesandes 9 püüavad õppijad uusi sõnu meelde jätta.

Ülesande esimene osa: kõigepealt ütleb kumbki paariline teisele viis sõna, mille ta valis, ning mida ta arvab, et see tähendab. Seejärel kontrollib kumbki paariline oma sõnade tähendust individuaalselt ja teeb nendega laused. Lõpuks loevad nad oma lauseid paarilisele ette ja selgitavad, mida need tähendavad.

Ülesande teine osa: paarilised seletavad teineteisele järelejäänud sõnu nii nagu mängus „Alias“.

Ülesanne 10. Intervjuu president Ilvesega

Õppijad teevad tekstimõistmise ülesandeid kas paarilisega, rühmas või kogu klassiga koos. Valik oleneb klassi tasemest.

Ülesanne 11. Intervjuu president Ilvesega

Õppijad arutlevad tekstis püstitatud küsimuste üle sisuliselt. Kuidas nemad teemadega suhestuvad?

Ülesanne 12

Õpetaja juhhib tähelepanu, et väljend *Kui ..., siis ...* võib olla nii ajaline (*Kui kell saab kuus, siis ma süüa õhtust*) kui ka põhjuslik (*Kui sa valetad, siis ma ei usu sind*). Ülesande võib lasta kirjutada ka tingivas kõneviisis. Näiteks: *Kui tuleks sõda, siis minu pere läheks elama maale.*

12.3. KUIDAS ME EESTIT HOIAME?

Ülesanne 13

Õpetaja vaatab koos õppijatega video esimest osa (kuni 3:42). Vaadatakse vähemalt kaks või kolm korda. Õppijad kirjutavad välja kogu info, mis kolme kadeti kohta võimalik saada on (https://www.youtube.com/watch?v=UqJ1_XJITZg&t=11s).

Ülesanne 14

Õppijad töötavad paaris. Nad loevad üksteisele kõva häälega ette tabelis olevad kirjeldused ning otsustavad koos: millised tegevused sobivad maaväehvitserile, millised mereväehvitserile ning millised õhuväehvitserile. Nad kirjutavad vastavad numbrid tabeli alla õigetele ridadele.

Vastus:

Maaväehvitser

Juhib jalaväeüksusi. Juhib õhutõrjeüksusi. Õpetab kasutama raketisüsteeme, et kaitsta jalaväge. Juhib tagala- ja logistikaüksusi. Juhib pioneeriüksusi, õpetab tegema tõkkeid, sildu ja kindlustusi.

Mereväehvitser

Juhib sõjalaevu ja kaitseb Eesti rannikut. Hooldab sõjalaevade masinaid ja laevasüsteeme. On mereoperatsioonide spetsialist.

Õhuväehvitser

Juhib radariposti tööd ja kaitseb Eesti õhuruumi. Juhendab lennukeid, toetab maaväe üksusi õhutulega.

Ülesanded 15 ja 16

Õppijad ütlevad kõigepealt välja, mis nende arvates on õiged vastused, seejärel kontrollivad neid vastuseid veebilehelt <https://ohvitser.ee/>. Õppijad panevad kirja lisainfo, mille nad veebilehelt leidsid, ning jagavad seda omavahel.

Õiged vastused:

Kaitseväe Akadeemia annab	a) kõrghariduse
Akadeemiasse astujal peab olema	c) keskharidus
Kadett peab oskama eesti keelt	c) B2-tasemel (tugevam kesk-tase)
Kadett peab olema	a) käinud ajateenistuses
Akadeemia kadett saab	a) tasuta elukoha, arstiabi ja huviringid
Akadeemia kadetid saavad palka	b) alates 900 eurost kuus

Ülesanne 17

Intervjuud vaadatakse edasi ning õppijad leiavad kolm põhjust, miks tasub õppida Kaitseväe Akadeemias. Seejärel arutatakse neid põhjuseid paaris, vaieldes, tuues välja kolm põhjust. Seejärel vaieldakse suuremas rühmas, kuni lõpuks tuuakse kogu keelerühma peale välja õpilaste arvates kolm kõige olulisemat põhjust.

Ülesanne 18

Õppija kirjutab iseseisva tööna ja eelnevale arutelule toetudes essee, kus ta vaagib kõiki plusse ja miinuseid ning lõpuks langetab otsuse.

